

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Mezi Ruskem a Čínou: mongolské snahy zajistit vlastní
bezpečnost a nezávislost po skončení studené války**

Jan Krešne

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Studijní obor Mezinárodní vztahy – bezpečnostní studia

Diplomová práce

**Mezi Ruskem a Čínou: mongolské snahy zajistit vlastní
bezpečnost a nezávislost po skončení studené války**

Jan Krešne

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Poděkování

Touto cestou bych rád vyjádřil můj velký dík vedoucí mé diplomové práce, doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D. Poděkovat se sluší zejména za její vstřícný přístup, ochotu, vynaložený čas a za její věcné a velmi cenné rady.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část: malé státy v komplikované politicko-geografické pozici	16
2.1. Jaké bezpečnostní strategie volí malé landlocked státy?.....	16
2.1.1. Definování malého státu.....	16
2.1.2. Tvorba aliancí tváří v tvář bezprostředním hrozbám	19
2.1.3. Strategic hedging	21
2.1.4. Politika neutrality	24
2.1.5. Strategie Alliance shelter.....	26
2.2. Shrnutí nejvyužívanějších bezpečnostních strategií malých landlocked států...	28
3. Analýza bezpečnostních politik a strategií Mongolska od konce studené války po současnost	30
3.1. Vnitropolitické a zahraničně politické směřování Mongolska od konce studené války po současnost.....	31
3.2. Bezpečnostní strategie doporučované malým landlocked státům: případ Mongolska	33
3.2.1. Mongolsko a tvorba aliancí.....	34
3.2.2. Mongolsko a Strategic hedging.....	37
3.2.3. Mongolsko a politika neutrality	42
3.2.4. Mongolsko a strategie Alliance shelter	45
3.3. Unikátní bezpečnostní strategie malých států: případ Mongolska.....	47
3.3.1. Mongolsko a Non-Aligned Movement	48
3.3.2. Mongolsko a Nuclear-Weapon-Free status	50
3.3.3. Mongolsko a politika třetího souseda	52
3.4. Shrnutí využívaných bezpečnostních strategií: Případ Mongolska.....	54
4. Závěr	56

Seznam použité literatury	62
Resumé.....	67

1. Úvod

Když upřeme svou pozornost na mapu současného světa, naskýtá se nám vsutku zajímavý pohled. Ona zajímavost spočívá zejména v rozmanitosti tvarů jednotlivých světových států. K vidění se nám nabízí státy malé, velké, ostrovní či vnitrozemské nebo přímořské. Ještě více zajímavosti pak mapám dodávají anomálie jako exklávy, enklávy či perforovaná území. Ať už se však jedná o stát jakéhokoliv tvaru či velikosti, je faktem, že politicko-geografická poloha jednotlivých států je stěžejní pro jejich ekonomické, zahraničně politické a jiné směřování. Výhodnější výchozí pozici v mezinárodním systému mají tradičně státy s přístupem k moři. Díky němu mohou například udržovat lepší styky s okolním světem skrze mezinárodní obchod nebo budovat silné námořnictvo, což jim dává výhodu v oblasti vojenství, resp. bezpečnosti. Právě zmiňované budování silného námořnictva bylo v různých obdobích světových dějin stěžejní záležitostí, od které se odvíjela síla a postavení státu v hierarchii mezinárodního systému dané doby. S postupným časovým a technologickým vývojem se přístupy k budování námořní síly měnily, nicméně důležitost samotného přístupu k moři přetrvala.

V následujícím textu této práce věnuji pozornost státu, který se na mapě světa vymyká svým vlastním způsobem. Důvody jeho výjimečnosti nespočívají ve velikosti nebo tvaru jeho území. Na světové mapě vyčnívá zejména kvůli nezáviděníhodné politicko-geografické poloze. Řeč je o východoasijské zemi, která je fakticky vměstnána mezi dva státy, jejichž území (ale například i armády) jsou jedny z největších na světě. Jako kdyby tento fakt sám o sobě nebyl pro daný stát dostatečně znevýhodňující a skličující, jeho zmiňovaní sousedé nadevše disponují jadernými zbraněmi. Z uvedených informací je nejspíše patrné, že se jedná o Mongolsko a jeho dva sousední státy, Rusko a Čínu. Žádný světový stát si nemůže vybrat, kdo bude jeho sousedem. Ať už se však jedná o jakékoli sousedy, politicko-geografická realita za státními hranicemi se musí nutně promítnout do státem přijímaných politik. Mongolsko v tomto ohledu skutečně není v jednoduché situaci. Aby si zajistilo vlastní bezpečnost, resp. přežití, musí ve své domácí, ale i zahraniční politice pracovat s faktem, že je plně obklopeno na severu Ruskem a na jihu Čínou. Jelikož je v zájmu všech aktérů mezinárodního systému zajistit

si vlastní přežití, u Mongolska tomu není jinak. Právě tyto snahy v kontextu jeho politicko-geografické polohy jsou v této diplomové práci hlavním předmětem mého zájmu.

Cílem mé diplomové práce je zodpovězení tří výzkumných otázek, které souvisejí právě se specifickou politicko-geografickou polohou Mongolska:

(1) Jakými kroky si chce Mongolsko zajistit bezpečí a přežití v současném mezinárodním systému?

(2) Jak dopadla snaha Mongolska o mezinárodní uznání neutrality a statutu bezjaderného zóny?

(3) Jak se vyvíjely vztahy Mongolska se sousedními zeměmi, tedy Ruskem a Čínou?

Abych se dopracoval k odpovědím na uvedené otázky, provedu v dalších kapitolách a podkapitolách této práce detailní analýzu mongolského bezpečnostního prostředí a jeho bezpečnostních politik, a to konkrétně od počátku devadesátých let, resp. od konce studené války. Výsledná diplomová práce tak představuje komplexní analýzu bezpečnostní situace Mongolska od konce studené války po současnost. Mimo odpovědi na výše uvedené otázky z práce ve výsledku vyplývá například i to, z jakých historických zkušeností Mongolsko při svých snahách o zajištění vlastní bezpečnosti vychází; jak probíhala mezinárodní vyjednávání o uznání neutrality Mongolska či o uznání Mongolska za bezjadernou zónu; jaký postoj k těmto krokům zaujímaloby sousední Rusko a Čína; jakými alternativami v oblasti zajištění bezpečnosti Mongolsko disponuje a zdali se je někdy pokusilo realizovat; jaké hrozby pro svou vlastní existenci Mongolsko identifikuje a jak existenci těchto hrozeb reflektuje ve své domácí a zahraniční politice; jaké vztahy Mongolsko udržuje s mezinárodními organizacemi či dalšími státy světa.

Diplomová práce je členěna do několika kapitol a podkapitol. Její úvod slouží primárně k nastínění obsahu, cíle a metodologie. Rovněž se v něm nachází i reflexe literatury, kterou jsem pro její vypracování využíval. V dalších odstavcích úvodu se krátce věnuji samotné politicko-geografické poloze Mongolska, jelikož právě z té

vyplývá jeho nelehká bezpečnostní, ale i zahraničně politická situace. V neposlední řadě v úvodu přehledně shrnuji to nejpodstatnější z mongolských dějin 20. století. Jelikož se v analytické části soustředím na časové období začínající koncem studené války, považuji za důležité, aby pro zasazení práce do širšího kontextu zazněly i historické zkušenosti, které Mongolsko nabylo ještě v období před jejím koncem. Protože je snaha Mongolska o zajištění vlastní bezpečnosti ztížena jeho polohou, představuji v následující teoretické části širokou paletu možností, kterými státy s podobným politicko-geografickým údělem jako Mongolsko¹ v oblasti zajištění bezpečnosti disponují.

Jelikož je práce rozdělena do řady kapitol a podkapitol, je zřejmé, že ne ve všech jejích částech bude využita tatáž metodologie. Teoretická část plní v předkládané práci primárně souhrnnou roli. Jejím výsledkem je komplexní shrnutí stávající literatury zabývající se možnostmi malých *landlocked* států v oblasti bezpečnosti. Jasným cílem provedeného *state of the art review* je získání přehledného seznamu všech relevantních možností, které mohou malé státy využít pro zajištění vlastní bezpečnosti. Tento seznam je klíčový pro výsledek celé práce, neboť, jak konstatuji níže, obdobný seznam bude i dílčím výsledkem části analytické. Z porovnání těchto dvou seznamů získám v závěru jasný přehled o tom, jakých možností Mongolsko využilo, zdali bylo v aplikování těchto kroků úspěšné, případně proč úspěšné nebylo. V neposlední řadě ze závěrečného srovnání vyplynou varianty, které odborná literatura nepredikuje. Jinými slovy vyjdou najevo možnosti, které jsou unikátní a specifické právě pro Mongolsko. Závěr práce tak v některých částech přináší i obohacení stávající literatury, což je hlavní přidanou hodnotou této diplomové práce.

Po kapitolách a podkapitolách teoretické části se práce přesouvá do své nejobsáhlejší, analytické části. V té provádím zevrubnou analýzu bezpečnostních politik a bezpečnostního prostředí Mongolska od počátku 90. let. Konkrétně mě zajímalo primárně to, jakým směrem a za využití jakých konceptů a nástrojů se Mongolsko snažilo a snaží o zajištění vlastní bezpečnosti. Vzhledem k vytyčeným výzkumným otázkám a obecně vzhledem k povaze této práce, provádím v analytické části obsahovou

¹ Tedy tzv. *landlocked countries*, které mají jen několika málo sousedů, ale i malé státy obecně.

analýzu. Jejím cílem je získat obdobný seznam, jako ten, který vyplývá z předchozí teoretické části. Tento přehled poté poslouží pro vyvození konkrétních závěrů diplomové práce. Po vypracování analýzy následuje závěr práce. V něm se jako první vracím k úvodu. Připomínám v něm hlavní cíle a výzkumné otázky, které jsem si stanovil, na což navazuji zhodnocením toho, zdali se mi na vytyčené otázky podařilo odpovědět. Dále závěr obsahuje rozpravu a reflexi předložené práce a zároveň i porovnávání dílčích výsledků obou částí – teoretické i analytické. Z výsledného přehledu stávající literatury vyplývajícího z teoretické části, resp. z výsledného přehledu kroků, které Mongolsko učinilo pro zajištění vlastní bezpečnosti, vychází srovnání, které zdůrazňuje ty strategie, které odborná literatura předpovídá a které Mongolsko skutečně využilo či využívá. Kromě tohoto překrytí se však některé literaturou předvídané možnosti v mongolském případě neosvědčily. Proto je součástí závěru i kontextová analýza, která pomáhá zodpovědět otázky, proč v případě Mongolska dané strategie selhaly či ani nemohly být využity. Ze závěru je ve výsledku patrné i to, že Mongolsko využilo/využívá i takových možností, které odborná literatura nepředpovídá či obecně nedoporučuje. Odhalení těchto “unikátních” možností pro zajištění bezpečnosti malých *landlocked* států je největším přínosem předložené diplomové práce.

Vzhledem k povaze této práce jsem v jejím průběhu čerpal z řady typově odlišných zdrojů. V teoretické části jsem nejčastěji využíval akademické texty, texty z kolektivních monografií, odborných knih či časopisů. Pro potřeby analytické části jsem čerpal primárně z oficiálních zdrojů. Využívány tak byly například strategické a bezpečnostní dokumenty, webové stránky ministerstev, úřadů či jiných institucí, tisková prohlášení vybraných státních představitelů nebo data mezinárodních organizací a institucí. V o něco menší míře jsem využíval i zdroje internetové, například v podobě článků z místních zpravodajských kanálů.

Jak již vyplývá z textu výše, hlavní pozornost v této diplomové práci upírám směrem k Mongolsku. Tuto asijskou zemi, jejíž geografická poloha je znázorněna na obrázku č. 1 níže, řadíme do panregionu Východní Asie po bok zemí, jako Čína, ruský Dálný východ, Japonsko či země Korejského poloostrova (Cabada 2011: 242). Jak lze

vidět níže, mongolské území je vměstnáno mezi dva státy – Rusko a Čínu. Tyto země Mongolsko plně obklopují, což z něj činí jednu ze čtyřiceti devíti² tzv. *landlocked countries*³ (Dempsey 2017). První zmiňovaná země, Rusko, je mongolským severním sousedem, se kterým sdílí celkem 3 452 kilometrů dlouhou hranici. Ještě delší hranici pak Mongolsko sdílí se svým jižním sousedem, Čínou. Celková délka mongolsko-čínské hranice dosahuje 4 630 kilometrů (CIA 2024). Celkově ohromné rozměry zemí panregionu Východní Asie dokresluje i fakt, že zmíněná mongolsko-ruská a mongolsko-čínská hranice jsou v globálním srovnání sedmou, resp. čtvrtou nejdelší hranicí mezi dvěma státy na světě (Dyvik 2024). Situace, kdy stát nemá přímý přístup k moři, neboť je obklopen sousedními státy, je pro daný stát sama o sobě znevýhodňující. Mongolská situace je v tomto ohledu ještě více ztížena faktem, že jeho jedinými sousedy jsou dvě světové mocnosti, které navíc patří mezi pouhých devět států světa, jež mají ve svém arzenálu jaderné zbraně (ICANW Nedatováno). Skutečnost, že Mongolsko má jen dva sousední státy, navíc velké a vybavené jadernými zbraněmi, limituje jeho strategické možnosti, jeho přístup na mezinárodní trh a možnosti hledat partnerství pro zajištění bezpečnosti. Na tomto místě je třeba připomenout, že oba sousedé Mongolska v minulosti i zcela nedávno ukázali, že jsou schopní a ochotní obsadit sousední státy. V případě Číny můžeme uvést Tibet a čínské výroky týkající se Tchaj-wanu, v případě Ruska samozřejmě ukrajinský Krym a dnes i Ukrajinu jako takovou.

² Zmíněných čtyřicet devět zemí zahrnuje i pět zemí, jejichž existence je jen částečně uznána. Celkově tak jde o čtyřicet čtyři států s vnitřní i vnější suverenitou a pět kvazistátních útvarů.

³ Státy označované anglickým termínem „landlocked“ chápeme v českém jazyce jako státy vnitrozemské. Takové státy se nachází v kompletním obklopení ať už jedním či vícero státy, díky čemuž nemá daný stát přímý přístup k moři.

Obrázek č. 1 – Geografická poloha Mongolska (DMD 2020).

Kromě nepříznivé politicko-geografické polohy je neoddiskutovatelným faktem i to, že Mongolsko bylo prakticky až do 17. století zásadní regionální mocností, která svůj vliv čerpala primárně ze své impozantně organizované armády. S příchodem střelných zbraní se však rozdíl mezi armádami různých zemí začaly výrazně zmenšovat, čímž Mongolsko postupně ztratilo svou dobovou výjimečnost. Od 17. století tak bylo kvůli své politicko-geografické pozici po dlouhá léta vtaženo do soupeření Ruska a Číny o nadvládu v oblasti severovýchodní Asie. (Narangoa 2009: 361). Situace se pro mongolský národ začala měnit v roce 1911. Do té doby sice Mongolsko bylo pod nadvládou čínské dynastie Čching, avšak tato nadvláda skončila právě v roce 1911, a to v důsledku pádu zmiňované dynastie. V té době se (obdobně jako třeba v Tibetu) přirozeně začaly objevovat hlasy volající po mongolské nezávislosti a po vytvoření národního státu. Ačkoli se tak skutečně stalo a Mongolsko tehdy v návaznosti na pád čínské dynastie skutečně vyhlásilo nezávislost, tento akt nebyl vřele přijat, a to zejména právě v Číně. Její tehdejší prezident Jüan Š'-kchaj tomuto kroku výrazně oponoval, což vyústilo až v násilné střety mezi Š'-kchajovými a mongolskými vojáky. Vzhledem ke své početní nevýhodě se Mongolsko rozhodlo obrátit, mimo jiné, i na svého dalšího a

jediného souseda, tedy Rusko, s žádostí o pomoc. Rusko (spolu s dalšími státy) však nemělo zájem Mongolsku v boji za nezávislost pomáhat. Co víc, nemělo ani zájem uznat Mongolsko za samostatný suverénní stát. V tomto ohledu byla jediným diplomatickým úspěchem nově vzniklého Mongolska jeho dohoda s Tibetem z roku 1913, což však v dobové realitě mezinárodního systému neznamenal mnoho, neboť sám Tibet nebyl mezinárodním společenstvím uznán za suverénní stát. Události nabraly další vývoj v roce 1913, kdy se po čínsko-ruské dohodě Rusko rozhodlo uznat čínskou svrchovanost nad Mongolskem. Čína se v rámci této dohody zavázala uznat práva na autonomii tzv. Vnějšího Mongolska⁴ a dále Vnějšímu Mongolsku přiznala práva na kontrolu jeho průmyslu a obchodu. Součástí čínsko-ruské dohody byl, mimo jiné, i čínský závazek neposílat na mongolské území své vojáky. Celý tento pakt byl následně podepsán *každou* zainteresovanou stranou, tedy jak Ruskem a Čínou, tak i Mongolskem, a to v roce 1915 v ruském městě Kjachta (Narangoa 2009: 362).

Zlom přišel v roce 1919, když se Čína rozhodla čtyři roky starou dohodu porušit. Její vojska překročila mongolské hranice a převzala kontrolu nad celým územím této země. Ze strany Číny se jednalo o brilantní tah, neboť ve stejném roce se třetí strana této dohody, Rusko, soustředilo na úplně jiné události, konkrétně sovětskou revoluci. Ta mu neumožnila věnovat příliš času a sil tomu, co se děje na jih od něj mezi Mongolskem a Čínou. Výsledek čínského vpádu byl pro Mongolsko velmi ponižující. Jeho armáda byla demobilizována, načež v únoru 1920 došlo v dnešním Ulánbátaru k ceremonálnímu předání moci do čínských rukou. Mongolští představitelé se museli klanět před čínským generálem a Bogdgegen, tehdejší duchovní vůdce mongolského lidu, musel vyjádřit svůj osobní hluboký respekt čínské vlajce. Tím byla efektivně zrušena jakákoliv mongolská autonomie a Mongolsko, jako takové, bylo integrováno do čínských státních struktur. Situace ohledně nevydařené snahy o nezávislost se pro Mongolsko začala měnit v roce 1921. V tomto roce se totiž Mongolsku dostala vytoužená pomoc od jeho severního souseda, v té době již sovětského Ruska. S pomocí jeho armády se podařilo vytlačit

⁴ Jedná se o termín de facto označující území Mongolska, jak ho známe dnes. Z dnešního čínského pohledu může Vnější Mongolsko představovat „zbytek Mongolska“, protože na čínském území se nachází oblast zvaná Vnitřní Mongolsko. Rozlišování mezi Vnějším a Vnitřním Mongolskem bylo pozorováno již celou řadu let před zmiňovaným rokem 1913 (Serebrennikov 1931: 510).

čínské jednotky z mongolského území, což v důsledku znamenalo vyhlášení nezávislosti Mongolska na Číně a návrat Bogdgegéna na trůn. S pomocí sovětské armády tak oficiálně vznikla Mongolská lidová republika, která se po Bogdgegénově smrti v roce 1924 stala druhou socialistickou zemí na světě, hned po sousedním Rusku (Narangoa 2009: 362).

Sovětská pomoc mongolskému lidu však nebyla zadarmo. Od roku 1924 sovětský vliv v Mongolsku strmě rostl. V praxi tak byla mongolská ekonomika, armáda, zahraniční politika, ale i kultura, přímo závislá na Sovětském svazu (Narangoa 2009: 363). Provázanost a spjatost se Sovětským svazem může být patrná i z přezdívek, kterým se dostávalo mongolským diktátorům – například Chorlogín Čojbalsan, mongolský vládce mezi lety 1928 až 1952, který své soky v boji o moc fyzicky likvidoval, si vysloužil přezdívku mongolský Stalin. Nástupci Čojbalsana, který se u moci držel až do roku 1984, se pak přezdívalo mongolský Brežněv (Ginsburg 1996: 461). Mongolsku se tak sice povedlo vymanit se ze spárů čínské nadvlády, avšak za cenu toho, že se ocitlo pod nadvládou Sovětského svazu. Čína, která, jak zmiňuji výše, po určitou dobu Mongolsko kontrolovala, rozhodla v roce 1945 o uznání existence Mongolska v tehdejších dobových hranicích. To v praxi znamenalo bez oblasti tzv. Vnitřního Mongolska. O rok později se čínská nacionalistická vláda rozhodla jít ještě o krok dál a kromě samotné existence Mongolska jako státu uznala i jeho nezávislost. V roce 1949, když se k moci v Číně dostala čínská komunistická strana, naopak Mongolsko uznalo tuto vládu za legitimní. Mongolsko tak směřovalo do druhé poloviny dvacátého století jako samostatná a nezávislá země s relativně pozitivními vyhlídkami, která však byla v mnoha sektorech velmi silně vázána na svého severního souseda (Narangoa 2009: 363).

Situace se začala zhoršovat na přelomu první a druhé poloviny 20. století. Na konci 50. let se začaly rapidně zhoršovat rusko-čínské vztahy, které v polovině 60. let klesly tak nízko, až se dostaly na úroveň otevřeně nepřátelských. Mongolsko v tu dobu de facto nemělo jinou možnost, než se na pomezí těchto dvou mocností přiklonit k Sovětskému svazu. Tento příklon s sebou nesl i konkrétní kroky, tzn. nespočíval pouze v prohlášeních státních představitelů. Mongolsko muselo kvůli svému rozhodnutí

postavit se na stranu severního souseda uzavřít svou jižní hranici s Čínou. Tento stav vydržel až do 80. let 20. století. Realitu výrazného zhoršení rusko-čínských vztahů dokresluje fakt, že se mongolské území stalo v tomto důsledku základnou pro šedesát až sedmdesát tisíc sovětských vojáků, kdy část z nich měla v Mongolsku k dispozici i balistické rakety středního doletu s jadernými a chemickými hlavicemi. Díky velkému sovětskému vlivu bylo Mongolsko obecně považováno za sovětský satelit, kterému se přezdívalo „šestnáctá republika“ Sovětského svazu (Narangoa 2009: 363).

Diametrálně odlišný příběh se v mongolských dějinách 20. století začíná psát v 90. letech po rozpadu Sovětského svazu. Právě situace a pozice Mongolska v mezinárodním systému po této historické události bude v následujících kapitolách, zejména pak v té analytické, hlavním předmětem mého zájmu.

2. Teoretická část: malé státy v komplikované politicko-geografické pozici

Jak vyplývá z úvodu, v následující části se budu blíže věnovat konkrétním možnostem, kterými dle odborné literatury malé *landlocked* státy disponují v oblasti zajištění vlastní bezpečnosti. V dílčích podkapitolách teoretické části se nejprve krátce věnuji definici malého státu, na což navazují podkapitolami, ve kterých již popisují konkrétní vybrané bezpečnostní strategie.

2.1. Jaké bezpečnostní strategie volí malé landlocked státy?

Abychom lépe porozuměli tomu, proč malé *landlocked* státy volí pro zajištění vlastní bezpečnosti strategie, jaké volí, je potřeba porozumět jejich potřebám, případně hrozbám, kterým jsou vystaveny. Malé státy čelí mnoha výzvám, z nichž některé mohou být klíčové pro jejich přežití. Nejčastěji se potýkají s vojenskými hrozbami, které přicházejí z jejich nejbližšího okolí. Nelze však opomenout ani hrozby, jako například mezinárodní či národní terorismus, hybridní hrozby, kyberútoky, ale i netradiční hrozby, jako možný výskyt enviromentálních neštěstí (Vaicekauskaite 2017: 9). V následující podkapitole detailněji rozebírám nedostatky, se kterými se malé státy musejí potýkat. Z výčtu těchto nedostatků (ekonomické, vojenské, demografické aj.) je patrné, že malé státy se často nacházejí v situacích, ve kterých se neobejdou bez pomoci ostatních aktérů mezinárodního systému. Na základě svých konkrétních nedostatků se malé státy snaží přijímat takové bezpečnostní strategie, které mají jejich nepříznivou situaci zlepšit. Nejčastější možností může pro malé státy být spolupráce se světovými mocnostmi, vstup do aliančních systémů, *strategic hedging*, politika neutrality či tzv. *alliance shelter* strategie. Všechny tyto možnosti a strategie detailněji rozebírám v podkapitolách níže.

2.1.1. Definování malého státu

V úvodu práce tvrdím, že nelehká situace Mongolska pramení z jeho politicko-geografické polohy. Kvůli ní je totiž plně obklopeno sousedními státy, což z něj činí *landlocked country*. Nicméně kromě toho, že Mongolsko je skutečně tzv. *landlocked*, je v mých očích také státem, který je malý. O tom, že je Mongolsko vnitrozemským státem není pochyb. Proč ho však pro potřeby této diplomové práce považuji za malý stát vysvětluji v následujících odstavcích.

Pohledů a definic, které určují, za jakých podmínek již vnímáme stát jako malý, je celá řada. Historicky se za „malé“ označovaly jednoduše všechny státy, které nebyly světovými mocnostmi. Jinak řečeno, státy byly malé, pokud nebyly dostatečně silné na to změnit mezinárodní systém nebo alespoň jeho pravidla a normy. Slabost malých států pak bývala připisována jejich kvantitativním nedostatkům, jako například malému území, nízké populaci, slabé ekonomice nebo velice omezené armádě. Jedna z dalších definic říká, že stát je malý, pokud není schopen uplatnit svou politickou vůli nebo bránit své národní zájmy skrze mocenskou politiku, a to jak na globální, tak regionální úrovni. Jinými slovy, stát je malý, pokud není schopen politicky či vojensky bránit své národní zájmy (Vaicekauskaite 2017: 8).

Při definování „malosti“ států se často zohledňují kvantitativní faktory uvedené výše. Řada autorů však tvrdí, že pouze z „výkonnostních“ aspektů nelze vycházet. Například stát s malou armádou a slabou ekonomikou ještě nemusí být malý. Proto se objevují definice, které více zohledňují to, jak se daný stát sám vnímá, resp. jak vnímá své postavení v mezinárodním systému. Podle Rothsteina je stát malý, pokud si uvědomuje, že si není schopný zajistit vlastní bezpečnost bez toho, aniž by spoléhal na pomoc jiných států, institucí nebo organizací. Fakt, že si stát uvědomuje svou bezmocnost však musí být mezinárodně akceptovaný (Vaicekauskaite 2017: 9). Jinak řečeno – stát, který o sobě tvrdí, že si není schopen zajistit vlastní bezpečnost, musí být stejným způsobem vnímán i dalšími aktéry mezinárodního systému. Pokud by toto tvrzení přišlo od státu, který je v oblasti bezpečnosti fakticky a prokazatelně soběstačný, jednalo by se jen o jeho jednostrannou proklamaci. Ostatní aktéři mezinárodního systému by nicméně toto tvrzení nepřijali, neboť by jim nepřišlo věrohodné. Další pohled na to, zdali je stát malý nebo ne, nabízí Knudsen. Ten tvrdí, že „malost“ státu vychází z jeho postavení v rámci vztahů s dalšími aktéry mezinárodního systému, nikoli z jeho faktické velikosti (Vaicekauskaite 2017: 9).

Pro potřeby této diplomové práce považuji Mongolsko za malý stát hned z několika důvodů, které jsou ve výsledku směsicí výše uvedených definic. Ačkoli má Mongolsko skrze naši středoevropskou optiku ohromnou rozlohu, díky níž ho vnímáme jako velký stát, jedná se o náš subjektivní pohled. S rozlohou 1 564 116 kilometrů čtvereční (CIA

2024) sice je bezmála dvacetkrát větší než Česko⁵, nicméně ve světovém, ale primárně regionálním měřítku, se o velký stát nejedná. Naopak. Ve vztahu ke svým sousedům se nesporně jedná o malý stát. I přes svou (pro nás) velkou rozlohu je stále zhruba jedenáctkrát menší, než na sever od něj ležící Rusko⁶ a šestkrát menší, než jeho jižní soused Čína⁷. Další „malost“ Mongolska spočívá v jeho populaci. Ta dosahuje pouhých 3 398 366 obyvatel⁸ (The World Bank Nedatováno), což z něj činí ve vztahu k jeho rozloze stát s jednou z nejnižších hustot obydlí na světě – na jeden kilometr čtvereční připadá v Mongolsku pouhých 2,15 obyvatele⁹ (Kameke 2024). Další prvek sloužící k identifikaci velikosti, resp. malosti státu, je jeho armáda. I v tomto ohledu považují Mongolsko za malý stát. Vzhledem k celkově nízkému počtu obyvatel se velkým počtům netěší ani armáda. Počet aktivních vojáků mongolské armády dosahuje 35 tisíc mužů (Graceffo 2024), díky čemuž má spíše expediční povahu. Mongolští vojáci se tak například účastní peacekeepingových operací. Svou roli statečně zastali například v Jižním Súdánu, kde si dokonce 850 mongolských vojáků vysloužilo medaili Spojených národů (Lkhaajav 2017).

Mongolsko je zemí, která (přestože disponuje rozsáhlým územím) nemá dostatečnou politickou, vojenskou ani ekonomickou sílu na to prosadit své národní zájmy v regionu, ani ve světě. Rovněž nemá dostatečnou vojenskou sílu k obraně vlastního obyvatelstva a území, a navíc se dlouhodobě potýká s nepříznivým demografickým vývojem. S ohledem na zmíněné nedostatky proto budu v textu následujících kapitol a podkapitol této práce operovat s Mongolskem jakožto se státem, který je v realitě současného mezinárodního systému malý.

⁵ Rozloha České republiky činí 78 887 kilometrů čtverečních (MZV ČR Nedatováno). Proto $1\,564\,116$ (rozloha Mongolska) : $78\,887$ (rozloha Česka) = 19,83.

⁶ Rozloha Ruské federace činí 17 098 242 kilometrů čtverečních (O'Neill 2024). Proto $17\,098\,242$ (rozloha Ruska) : $1\,564\,116$ (rozloha Mongolska) = 10,93.

⁷ Rozloha Čínské lidové republiky činí 9 596 960 kilometrů čtverečních (O'Neill 2024). Proto $9\,596\,960$ (rozloha Číny) : $1\,564\,116$ (rozloha Mongolska) = 6,14.

⁸ Údaj aktuální k roku 2022.

⁹ Údaj aktuální k roku 2021.

2.1.2. Tvorba aliancí tváří v tvář bezprostředním hrozbám

Jak uvádím výše, malé státy si zpravidla nejsou schopny zajistit vlastní bezpečnost. Thorhallsson, Steinsson a Lake se proto domnívají, že v situaci, kdy malé státy čelí nějaké bezprostřední bezpečnostní hrozbě, mají tendenci podvolit se silnějším státům. Možnosti toho, jak se v dané situaci rozhodnout, však autoři vidí dvě. Tváří v tvář hrozbě mohou malé státy buď: (1) vytvořit alianci s dalšími menšími, a tedy slabšími státy, a sílu agresora společně vyvážit nebo (2) skutečně ustoupit síle agresora a podvolit se mu. Ať už se daný stát rozhodne pro tu či onu možnost, vždy při rozhodování zohledňuje své momentální možnosti a schopnosti (Vaicekauskaite 2017: 10).

Pokud se stát rozhodne pro první uvedenou možnost, činí tak povětšinou ze dvou důvodů. Prvním důvodem je jeho kalkulace. Do aliance s menšími a obdobně slabými státy totiž vstupuje ve vhodný čas. Jinými slovy – stát vytvoří alianci s obdobně slabými státy zavčasu, než se z nich stihnou stát potenciální hrozby. Jedná se tedy o jisté podchycení situace, která má potenciál být do budoucna nepříznivou. Druhým důvodem pro vytvoření aliance s obdobně malými a slabými státy, je vliv. Pokud by se totiž smyšlený stát A rozhodl vytvořit alianci s obdobně slabými státy B a C, pak by se z něj stal poměrně vlivný člen této aliance. Pokud by se však tentýž stát A podvolil mnohem silnějším státu B, jeho vliv v tomto vztahu by byl minimální. Jednoduše řečeno, státy volí možnost tvorby aliancí s obdobně slabými státy tváří v tvář hrozbám proto, aby se buďto zavčas připojily ke státům se slibným potenciálem, anebo proto, aby si zlepšily své postavení a dosáhly vlivu, který jim umožní lépe prosadit své zájmy. Opomenutou nelze ani fakt, že pokud se státy vydají cestou tvorby aliance, zvyšuje se tím šance na zachování jejich státní suverenity, o kterou by v případě podvolení se agresorovi mohly přijít (Vaicekauskaite 2017: 10).

Druhou možností je žádné aliance netvořit a síle agresora se podvolit. Tuto variantu většinou menší státy obecně volí s vidinou nějakého profitu. V praxi to znamená, že se menší a slabší stát podvolí většímu, například výměnou za nějaké bezpečnostní záruky. Když se na praxi tohoto jednání podíváme blíže, zjistíme, že nejčastěji platí tři zákonitosti, proč se tak děje. Zaprvé – čím je stát menší a slabší, tím více se zvyšuje šance, že se podvolí, neboť chce minimalizovat škody, které by si přivodil kladením

odporu. Zadruhé – malé státy se podřídí větším v případě, že jsou ohroženy přímo a bezprostředně a nemají k dispozici (například z geografických důvodů, obdobně jako Mongolsko) žádné okolní státy, se kterými by mohly utvořit alianci. Zatřetí – státy se podřizují v momentě, kdy v tomto kroku vidí nějaký benefit. Malé státy v bezprostřední blízkosti agrese mohou být jednou z jejích prvních obětí a proto, aby minimalizovaly své ztráty a škody, se raději přidají na stranu většího a silnějšího státu. Tato možnost je zmíněnými autory považována za nejběžnější (Vaicekauskaite 2017: 11).

V případě tvorby aliancí obecně platí, že aliance většinou sdružují státy s podobnými strategickými zájmy nebo ideologiemi a jsou vzájemně posilující. Povaha aliancí se však může různit. Některé z nich jsou zamýšleny ofenzivně, některé defenzivně. Aliance tak mohou sloužit jako mechanismus, jehož cílem je udeřit na nějakou třetí stranu společně, a tedy větší silou. V obráceném případě aliance slouží k obraně svých členů v případě jejich napadení. Pro malé státy je členství v aliancích velikou výhodou. Vzhledem ke své velikosti (resp. spíše malosti) by jako samostatný aktér v mezinárodním systému nedokázaly hájit své vlastní zájmy nebo by nedokázaly nabýt takového vlivu, jakého by si představovaly. Členstvím v alianci se však jejich postavení zlepšuje. Malé státy se ocitají u jednoho stolu s většími a silnějšími státy, což jim dává možnost dostat do jejich povědomí své konkrétní problémy. Tím si od nich mohou získat podporu pro jejich řešení. Členství v aliancích je pro malé státy dále výhodné i proto, protože v jejich rámci může docházet k „přerozdělování břemene“, což může rezultovat v přerozdělení zdrojů (ať už ekonomických či vojenských) mezi členské státy – těch zdrojů, které by malé státy bez aliance jen těžko sehnaly (Vaicekauskaite 2017: 11). V praxi může „přerozdělování břemene“ vypadat tak, že se aliance soustředí na posilování svého teritoria, a proto například rozmístí své jednotky na území malých členských států, které by jinak na svém území tyto jednotky neměly, což by je v činilo slabšími. Jako konkrétní příklad lze uvést posilování východního křídla NATO – na Slovensku, konkrétně na letecké základně ve Sliaci, do nedávna operovaly alianční systémy protivzdušné obrany Patriot, které by Slovensko bez členství v Alianci nemělo, čímž by nebyl chráněn jeho vzdušný prostor (alespoň ne technikou této kvality) (ČT24 2022).

2.1.3. Strategic hedging

Velké státy mezinárodního systému mají ekonomické, vojenské a jiné možnosti, jak pomoci malým státům. Tato pomoc však zpravidla nebývá zadarmo. Velké státy na oplátku za to, že například malému sousednímu státu vojensky či ekonomicky pomáhají, mohou vyžadovat jeho „poslušnost“. Tuto situaci nejlépe vystihuje pojem „sféra vlivu“. Jakmile se nějaký stát ocitne ve sféře vlivu státu jiného, většinou tím přichází o prostor k politické manévrovatelnosti. Jinými slovy, malé státy musejí za poskytnutou pomoc jednat v souladu s politickým, resp. zahraničně politickým směřováním velkého státu (Vaicekauskaite 2017: 11). Otázkou tak zůstává, jak se malé státy mají zachovat, pokud se v takové situaci nechtějí ocitnout? Výše uvedená strategie – tvorba aliance proti silnějšímu státu či podvolení se takovému státu – je v podstatě černobílou variantou. Stát se buď rozhodne postavit se hrozbě čelem v rámci aliance nebo se rozhodne přidat na stranu agresora. *Strategic hedging* je dle této logiky variantou šedou. Jedná se totiž o pomyslnou střední cestu. V českém jazyce bychom pravděpodobně mohli nazvat *strategic hedging* strategickým lavírováním či strategickým manévrováním.

Strategic hedging může být definován jako chování, jímž se malý stát snaží předejít teoretickým rizikům skrze přijímání řady různých politik, které mají v ideálním případě vytvořit systém navzájem se vyrušujících závazků. Pro pochopení *hedgingu* je potřeba pochopit i zmíněná rizika. V praxi mezinárodní politiky existují tři elementární odvětví rizik – bezpečnostní, ekonomická a politická. Tato rizika mohou přicházet směrem z mezinárodního systému, ale stejně tak mohou vznikat i uvnitř států. Ať už ale přichází odkudkoliv, jsou to velké a silné státy, které hrají hlavní roli v *risk managementu* malých států. Velké státy jsou si své role plně vědomy a jejich kroky proto mohou být velice přímočaré. Malým státům mohou přinášet řešení například v podobě plné podpory vládnoucí elity, které poskytnout všechny potřebné prostředky k řešení daného problému. Na druhou stranu, vědomy si svého dominantního postavení, velké státy mají možnost zneužít svého postavení a malým státům přivodit další škody tím, že si na oplátku za poskytnutou pomoc začnou nárokovat například nerostné bohatství daného malého státu (Kuik 2008: 163).

Vzhledem k dominantnímu postavení větších států, které mají schopnost malý stát buď zachránit či ještě více podlomit, vyvstává malým státům otázka – jak se mají zachovat tváří v tvář velkým státům, pokud chtějí maximalizovat své zisky, ale zároveň si nechtějí přivodit ještě větší újmu? Při řešení této otázky vždy zvažují jeden zásadní faktor – skutečnou míru ohrožení. Pokud je totiž stát přímo bezprostředně ohrožen velkým státem, má méně času a prostoru na vymýšlení jiné strategie, než a) podvolení se, b) vytvoření/připojení se k alianci anebo v krajním případě c) přímý boj s větším a silnějším soupeřem. Jakmile malý stát není v bezprostředním ohrožení, má více času jednat jinak. Tuto situaci zažila řada zemí jihovýchodní Asie po konci studené války a rozpadu SSSR. Jejich region opustila dominantní síla, čímž vzniklo jakési vakuum, které s sebou přineslo obrovskou nejistotu. Sníží se přítomnost i amerických jednotek v regionu? Pokusí se asijské mocnosti jako Čína, Japonsko nebo Indie zaplnit vzniklé mocenské vakuum? Bude například ASEAN stále relevantním aktérem v tomto regionu? To je jen výčet otázek, které malé státy jihovýchodní Asie pravděpodobně musely řešit. Vzhledem k nejistotě nového regionálního uspořádání a vzhledem ke dvojsečnosti velkých států, které mohou velice efektivně pomoci, ale stejně efektivně i ublížit, se malé státy nesměly držet příliš blízko, ani příliš daleko od silných států. Pokud by se držely příliš blízko, mohly by se ocitnout v jejich sféře vlivu a ztratit svou suverenitu. V opačném případě by mohl daný malý stát přijít o nesporné výhody plynoucí ze spolupráce s velkými státy. Důležitost zaujetí správného a vyváženého přístupu k mocnostem mezinárodního systému je pro malé státy obrovská. K *hedgingu* se však malé státy mohou uchýlit jen tehdy, jsou-li splněny následující podmínky:

- 1) stát nesmí čelit bezprostřednímu ohrožení,

- 2) uvnitř malého státu nesmí existovat žádné ideologické štěpící linie – mohlo by dojít k rozdělení společnosti na dva tábory s jinými představami o budoucím směřování země,

- 3) stát nesmí být součástí nějakého rigidního bloku, např. jako za dob studené války (Kuik 2008: 164–165).

Praktickým příkladem strategického *hedgingu* mohou být země zmíněné jihovýchodní Asie, na které mají vliv jak Spojené státy americké, tak Čína. *Hedging*,

případně tedy lavírování/manévrování, jim dovoluje udržovat určité styky a vazby s tou či onou stranou. Ve výsledku však nejsou s ani jednou ze stran provázány více než s tou druhou. *Strategic hedging* je tak pro malé státy výhodnější variantou, než příklon na tu či onu stranu, a to proto, neboť snaha vybalancovat agresora skrze tvorbu aliance může být strategicky nevýhodná, politicky provokativní či dokonce kontraproduktivní (Vaičekauskaite 2017: 12).

Samotný strategický *hedging* však nemá pouze jednu univerzální variantu. Cheng–Chwee Kuik například rozlišuje mezi pěti variantami *hedgingu* – nepřímé vyvažování (*indirect balancing*), odmítání dominance (*dominance denial*), ekonomický pragmatismus (*economic pragmatism*), zavazující vazby (*binding engagement*) a omezené podvolení (*limited bandwagoning*). První z Kuikových variant, nepřímé vyvažování, spočívá v budování vlastních vojenských, resp. obranných kapacit a v tvorbě bilaterálních/multilaterálních paktů. Státy se tak soustředí na posílení vlastních schopností bez toho, aniž by byly oficiálním členem nějaké velké aliance, jako např. NATO. Odmítání dominance dle Kuika spočívá v politickém balancování na regionální úrovni. V praxi by to znamenalo, že státy vybraného regionu nenechají žádný stát v témže regionu přerůst únosnou mez, po jejímž překročení by se z tohoto státu stala hrozba. Tuto mez ho nenechají přerůst prostřednictvím vzájemné politické spolupráce. Ekonomický pragmatismus spočívá v maximalizaci zisků skrze ekonomickou spolupráci a posilování ekonomických vazeb s tou či onou stranou bez ohledu na to, jaké spory spolu obě strany mají. Zavazující vazby, neboli *binding engagement*, spočívají v tom, že si malý stát recipročně buduje vazby a vztahy s vícero stranami najednou. Tímto způsobem se snaží vyhnout vybírání si té či oné strany, čímž získává výhodu, neboť ve výsledku disponuje řadou bilaterálních závazků, které ho mohou případně i chránit. Lidově řečeno – tímto způsobem daný stát v mezinárodním systému „hraje na všechny strany“. Poslední z variant strategického *hedgingu* je dle Kuika tzv. *limited bandwagoning*, tedy určité omezené podvolení/podřízení. Tuto variantu uplatňují státy, které do určité míry s jednou ze stran spolupracují či na ní například ekonomicky závisí, nicméně nejsou plně na její straně. Například již zmiňované země jihovýchodní Asie – prakticky všechny s Čínou udržují ekonomické a diplomatické

vztahy, což ale samo o sobě neznámá, že by byly připraveny žít pod čínskou nadvládou nebo čínskou sférou vlivu (Vaicekauskaite 2017: 12).

2.1.4. Politika neutrality

Pro státy, které si nechtějí vybírat strany a zároveň nechtějí manévrovat ve spleťtých systémech bilaterálních vztahů, je tu politika neutrality. Ta bývá popisována jako symetrický strategický vztah nebo strategická nezávislost na obou mocenských pólech mezinárodního systému (Vaicekauskaite 2017: 12). Samotný koncept neutrality vzniká v 18. a 19. století v Evropě. Svůj původ má v latinském slově *ne uter*, což lze přeložit do angličtiny jako “*neither of two*¹⁰”. Politika neutrality se obecně dělí do dvou dimenzí – právní a politické. Právní základy tohoto konceptu byly položeny v Haagských úmluvách z roku 1907. V těch je zřetelně popsáno, jak se neutrální státy musí zachovat v situaci, kdy v mezinárodním systému propukne válečný konflikt. Jedním z nejdůležitějších aspektů Haagských úmluv z roku 1907 bylo zakotvení neporušitelnosti územní celistvosti neutrálních států a povinnost respektovat jejich neutrální status. Na druhou stranu, neutrálním státům bylo jasně zakázáno poskytovat vojenskou podporu kterékoli ze stran konfliktu. A nejen to. Státy praktikující politiku neutrality nesmí propůjčit žádné válčící straně své území, vzdušný prostor a své teritoriální vody k vojenským účelům. Z podstaty neutrality, dle které se stát nepřiklání ani k jedné ze stran konfliktu, musí neutrální státy postupovat stejně rovnoměrně i v případě, že se rozhodnou proti válčícím stranám přijímat různá opatření, například v podobě sankcí, embarg či jiných nevojenských omezení (Aunesluoma – Fischer – Makko 2016: 7).

Z pohledu mezinárodního práva dochází k rozlišení neutrálních států na dva druhy – dočasně neutrální a trvale neutrální. Státy mezinárodního systému, které jsou pouze dočasně neutrální, vyhláší neutralitu jen tehdy, když zrovna propukne a probíhá válka. Dočasná neutralita poté pozbývá své účinnosti v momentě, kdy daný konflikt skončí. Na rozdíl od dočasně neutrálních, trvale neutrální státy se k neutrálnímu postoji hlásí závazně, a to pro případ jakékoliv další války, která v budoucnu propukne. Pokud bychom na neutralitu nahlíželi z politické dimenze, museli bychom konstatovat, že neutralita nemá v tomto ohledu konkrétní zákonné základy. Jednoduše se tedy jedná o

¹⁰ Volný překlad do češtiny by pravděpodobně nabýval podob “ani jeden” nebo “ani jeden z možných”.

politické kroky vyplývající ze zvyklostí a dosavadní praxe, které v maximální možné míře přispívají k upevnování a posilování neutrálního postoje dané země (Aunesluoma – Fischer – Makko 2016: 7).

Zastávání neutrálního postoje bylo po dlouhá léta alternativní bezpečnostní strategií sloužící malým státům k zajištění vlastního přežití. Byly to právě malé státy, které koncept politiky neutrality velmi vítaly, neboť ho viděly jako nástroj k udržení své státní suverenity a samostatnosti. Tím, že státy zůstávají neutrální, dávají rovněž zřetelně najevo, že si nechtějí vybírat tu nebo onu stranu, čímž zároveň deklarují, že pro mocenské póly mezinárodního systému nepředstavují žádnou hrozbu. Pro státy nacházející se v bezprostřední blízkosti hrozícího nebezpečí může být politika neutrality viděna jako nejsmysluplnější cesta ke zmírnění napětí a zajištění si vlastní bezpečnosti (Vaicekauskaite 2017: 12).

Typickým příkladem neutrální země je Švýcarsko. Jedním z dalších příkladů může být i Finsko. Během studené války se tato evropská země, o které lze z mnoha důvodů taktéž uvažovat jako o malé, ocitla na pomezí dvou mocenských pólů, USA a SSSR, a rozhodla se vydat právě cestou neutrality. Nebylo to však jen Finsko, které tuto politiku zastávalo. Ve stejném období měly státy západní Evropy na výběr – buď se stanou členy NATO nebo zůstanou neutrální. Výsledkem byla například neutralita Švédska či Rakouska a pokračující neutralita Švýcarska. Z reality dnešní doby však víme, že poté, co Rusko v roce 2022 narušilo územní celistvost sousední Ukrajiny a rozpoutalo na jejím území útočnou válku, se Švédsko a Finsko rozhodlo ustoupit ze své neutrální pozice a obě země zvolily postup popisovaný v podkapitole 2.1.2 výše, tedy vstup do aliance tváří v tvář agresorovi – Rusku. Neutrální státy nemohou ze své podstaty ovlivnit probíhající konflikty vojensky. Svou roli však mají zejména při procesech prevence nebo deeskalace konfliktů. Výjimkou není ani jejich proaktivní přístup, kdy například aktivně upozorňují na vznikající humanitární krize nebo se díky své neutrální a nestranné pozici mohou chopit role mediátora. Pravdou ovšem je, že politika neutrality je dnes v oblasti bezpečnostních strategií do jisté míry přežitkem. Zejména po konci studené války se od této strategie upustilo a států, které jsou neutrální, ubývá (Vaicekauskaite 2017: 13).

2.1.5. Strategie Alliance shelter

Po tradičních bezpečnostních strategiích uvedených výše přichází někteří autoři s novými přístupy a koncepty v oblasti zajištění státní bezpečnosti. Jedním z těchto přístupů je i tzv. *alliance shelter*. Tento koncept je dle autorů Thayera, Bailesově a Thorhallssona zamýšlen tak, aby lépe zachycoval potřeby a motivace malých států, čímž by i lépe vysvětloval jejich zahraničně politické chování. Když se malé státy rozhodují o tom, zdali se silnějšímu státu podřídí či zdali mu budou vzdorovat v nějakém aliančním uskupení, rozhodují se tak, aby snížily svou společenskou, ekonomickou nebo politickou zranitelnost. Jinými slovy – jednájí tak, aby minimalizovaly ztráty či škody. Jenže v případě, kdy malý stát skutečně čelí bezprostřední hrozbě a rozhodne se připojit k nějaké alianci, dochází k utěšení pouze jedné z několika potřebných oblastí, tedy té bezpečnostní. Malé státy však potřebují více. Potřebují pomoc v ekonomické či politické oblasti, stejně tak jako potřebují pomoc v oblasti inovací a technologií (Vaičekauskaite 2017: 13).

V čem přesně je tedy *alliance shelter* strategie odlišná od „klasické“ teorie z podkapitoly 2.1.2. výše? Thayer, Bailesová a Thorhallsson tvrdí, že strategie *alliance shelter* nahlíží na malé státy, jako na fundamentálně odlišné politické, ekonomické a společenské jednotky mezinárodního systému (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 1). Tím odmítají základní myšlenku „klasických“ teorií, které vnímají státy mezinárodního systému jako totožné jednotky, jež v mezinárodním systému čelí stejným výzvám. Proto, když dochází k tvorbě aliancí, malé státy operují na základě úplně jiných potřeb a jiné logiky než státy velké (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 5).

Celkem autoři poukazují na šest zásadních rozdílů oproti „klasickému“ pojetí aliančních systémů. Prvním a hlavním rozdílem je samotné vnímání států jako jednotek mezinárodního systému, jak popisují výše. Druhý rozdíl tkví v důvodech, pro které malé státy tvoří aliance. Podle zastánců *alliance shelter* strategie, tradiční teorie přehlíží řadu vnitrostátních důvodů, které vedou malé státy k vstupu do aliančních systémů. Jinak řečeno – malé státy tvoří aliance z vnitrostátních důvodů minimálně stejně často, jako z důvodů vyplývajících z mezinárodního dění.

Třetím faktorem, kterým se *alliance shelter* odlišuje od „klasických“ přístupů, je absence konceptu relativních zisků ve vztahu mezi malými a velkými státy. Za příklad autoři uvádí USA – ve smyšlené situaci, ve které by došlo k zhoršení vztahů mezi Spojenými státy a Dánskem (malý stát), by toto zhoršení s největší pravděpodobností nebylo pro USA takovým zahraničně politickým problémem, jako kdyby došlo k zhoršení jejich vztahů např. s Německem (velký stát). Pokud by skutečně došlo kupříkladu k výraznému poklesu ekonomiky či bojeschopnosti Dánska, vliv na USA by to mělo minimální, protože se jedná o vztah malého a velkého státu, ve kterém chybí koncept relativních zisků. Pokud by v tomto vztahu zmiňovaný koncept existoval, teoretický nepříznivý vývoj Dánska by do určité míry poškodil i Spojené státy. Pokud by však stejný pokles jako Dánsko zaznamenalo Německo (velký stát), na USA by to mělo podstatný vliv, neboť se jedná o vztah dvou velkých států, ve kterém koncept relativních zisků existuje.

Čtvrtým rozdílem jsou oblasti, v nichž malé státy potřebují pomoc. Pro malé státy není dostačující pouze pomoc v bezpečnostním sektoru. Potřebují pomoc i v oblasti politické, ekonomické či společenské. „Klasické“ teorie však počítají s tím, že se aliance tvoří proto, aby došlo k zajištění či posílení pouze bezpečnosti. V praxi ale malé státy mohou u větších a silnějších států vyhledávat například ekonomický „*shelter*“, aby zbrzdily dopady konfliktů na jejich ekonomiku, která bývá vzhledem k velikosti těchto států silně vázána na zahraniční trhy. Ekonomický „*shelter*“ pak může nabývat podob např. přímé ekonomické pomoci, pomoci od externího finančního aktéra, vytvoření společného trhu atd. Politický „*shelter*“ může pro malé státy představovat např. přímá a jasně viditelná diplomatická či vojenská podpora od velkého státu či mezinárodní organizace, a to kdykoli pro ni vyvstane potřeba. Na tomto místě je důležité podotknout, že jakýkoliv externí „*shelter*“ není určen výhradně pro případy ohrožení malého státu z vnějšku. Na úplně stejném principu mohou malé státy vyhledat externí „*shelter*“, ať už jakéhokoli typu, i v případě vnitrostátních problémů (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 5–6).

Pátý rozdíl spočívá ve zdůrazňování potřeby malých států navazovat společenské a kulturní vazby s okolním světem, což je faktor, který byl do nástupu *alliance shelter*

strategie „klasickými“ přístupy přehlížen. Skrze vazby udržované s evropskými kulturními centry se malým státům daří vyhnout úpadku do izolace. Vztahy s okolním světem představují elementární faktor, který je zapotřebí, pokud se má daná společnost (speciálně společnost v malých státech) postupně vyvíjet.

Šestá a posledním rozdílem je to, že s aplikací *alliance shelter* strategie automaticky dochází k výraznému průniku velkého státu do struktur malého státu, což s sebou přináší i řadu transformativních faktorů. Malé státy se mohou například dobrovolně snažit napodobovat velký stát v různých odvětvích jeho činnosti (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 6). Koncept *alliance shelter* strategie ukazuje, že malé státy potřebují externí útočiště hned v několika různých oblastech, nejen v oblasti bezpečnosti. Oblasti, ve kterých potřebují pomoc, se pak navíc přímo propisují do procesu rozhodování o budoucím zahraničně politickém směřování dané země (Vaicekauskaitė 2017: 13).

2.2. Shrnutí nejvyužívanějších bezpečnostních strategií malých landlocked států

Aby byly výstupy následující analytické části lépe uchopitelné a hlavně měřitelné, shrnuji výše uvedené teoretické možnosti do tabulky č. 1 níže. Tabulka obsahuje vždy název konkrétní literaturou nabízené strategie a následně i jména vybraných autorů, jež s danými bezpečnostními strategiemi pracovali či o nich referovali.

První, a asi nejjednodušší možností je podvolení se potenciálnímu agresorovi. Tuto možnost jasně identifikují například Baldur Thorhallsson, Sverrir Steinsson či D. A. Lake. Pokud se však zaměříme na strategie, které vedou k nepodvolení se, narazíme na logickou variantu tvorby aliancí. Další možností je i tzv. *strategic hedging*. Principy *hedgingu* popisuje například litevská autorka Živilė Marija Vaicekauskaitė a jeho dílčí dělení pak představuje například Cheng-Chwee Kuik. Po možném utváření aliančních systémů či aplikování principů strategického *hedgingu* mají malé státy možnost přistoupit k politice neutrality. Neutralita je v praxi mezinárodních vztahů dobře známým a zaznamenaným konceptem, o kterém referuje nespočet autorů. V této práci mi pro popis principů neutrality opět posloužila Živilė Marija Vaicekauskaitė a její text *Security Strategies of Small States in a Changing World* z odborného časopisu *Journal*

on *Baltic Security*. Dále jsem se při popisu konceptu neutrality opíral o text z odborného časopisu *Journal of Cold War Studies*, jehož autory jsou Thomas Fischer, Juhana Aunesluoma a Aryo Makko. Po politice neutrality se malým státům nabízí i možnost tzv. *alliance shelter* strategie. Principy této strategie detailně popisuje trojice akademiků Alyson J. K. Bailesová, Bradley A. Thayer a Baldur Thorhallsson. S jejich textem *Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small state alliance behaviour* z odborného časopisu *Third World Thematics: A TWQ Journal* poté opět pracuje i Živilě Marija Vaicekauskaite.

Bezpečnostní strategie malých landlocked států		
	Možnosti	Příklady autorů zabývajících se danou strategií
1.	Podvolit se silnějšímu	Thorhallsson, Steinsson, Lake, Vaicekauskaite aj.
2.	Utvořit alianci/e	Thorhallsson, Steinsson, Lake, Vaicekauskaite aj.
3.	Strategic hedging	Vaicekauskaite, Kuik aj.
	a) Nepřímé vyvažování (Indirect balancing)	Vaicekauskaite, Kuik aj.
	b) Odmítnutí dominance (Dominance denial)	Vaicekauskaite, Kuik aj.
	c) Ekonomický pragmatismus (Economic pragmatism)	Vaicekauskaite, Kuik aj.
	d) Zavazující vazby (Binding engagement)	Vaicekauskaite, Kuik aj.
	e) Omezené podvolení (Limited bandwagoning)	Vaicekauskaite, Kuik aj.
4.	Neutralita	Fischer, Aunesluoma, Makko, Vaicekauskaite aj.
5.	Alliance shelter	Bailesová, Thayer, Thorhallsson, Vaicekauskaite aj.

Tabulka č. 1 – Souhrn možných bezpečnostních strategií malých landlocked států

3. Analýza bezpečnostních politik a strategií Mongolska od konce studené války po současnost

Jak z dosavadního textu vyplývá, v této části předkládané práce věnuji hlavní pozornost analyzování bezpečnostního prostředí, resp. bezpečnostních politik Mongolska, počínaje koncem studené války. V předchozí teoretické části jsem představil výběr možných bezpečnostních strategií, které malým *landlocked* států doporučuje odborná literatura. Teoretická část je zakončena tabulkou č. 1, v níž jsou shrnuty možnosti z podkapitol 2.1.2. až 2.1.5. Následující text svou strukturou de facto kopíruje předcházející teoretickou část. V jednotlivých podkapitolách se zabývám vždy jednou konkrétní strategií (např. strategickým *hedgingem*), kterou následně zkoumám na případu Mongolska. V jeho strategických dokumentech, zahraničně politických koncepcích či bezpečnostních strategiích postupně identifikuji prvky výše uvedených strategií. Pro jejich úspěšnou identifikaci mi slouží pohledy a definice, které jsem představil v předchozí teoretické části. Pokud se mi v případě Mongolska podařilo jasně identifikovat některou ze strategií z podkapitol 2.1.2. až 2.1.5. výše, považuji tuto strategii v mongolském případě za „platnou“.

Během analyzování jsem mimo jiné zjistil, že Mongolsko některé literaturou doporučované strategie využívá pouze z části. V takovém případě danou strategii považuji za pouze „částečně uplatňovanou“, neboť k jejímu uplatňování ve skutečnosti dochází/docházelo, jen ji Mongolsko nemůže/nemohlo využívat v jejím plném rozsahu. Kromě strategií, které Mongolsko využívá zcela či jen částečně, jsem provedenou analýzou zjistil, že některé z nabízených strategií Mongolsko vůbec nevyužívá či nepraktikuje. V neposlední řadě v této části odhaluji strategie, které Mongolsko využívá, nicméně odbornou literaturou nejsou univerzálně doporučovány jako primární nástroje pro zajištění bezpečnosti malých *landlocked* států. Důvody toho, proč Mongolsko některé strategie využívá v plném rozsahu, některé pouze částečně a některé dokonce vůbec, detailněji polemizuji v závěru práce. Stejně jako teoretická část, i analytická část obsahuje na svém konci dílčí shrnutí. To v textu slouží k zřehlednění zjištěných výsledků a k snazšímu porovnání s tím, co uvádím v teoretické části výše.

3.1. Vnitropolitické a zahraničně politické směřování Mongolska od konce studené války po současnost

Ještě předtím, než se pustím k samotnému analyzování a identifikování jednotlivých strategií na mnou zvoleném případě, považuji za důležité na tomto místě krátce nastínit to, jakým směrem se od konce studené války ubírala politická reprezentace Mongolska. V úvodu předkládané práce zmiňuji pro doplnění kontextu politickou, resp. zahraničně politickou orientaci Mongolska během studené války, nicméně pro kontext následující části považuji za důležité znát i obecný vývoj vnitropolitické situace v období po jejím skončení.

Pro Mongolsko, resp. pro mongolský lid, bylo období studené války temným historickým obdobím. Domácí politické scéně dominovala strana MPRP (*The Mongolian People's Revolutionary Party*), která se moci chopila již v dobách vzniku mongolského státu v roce 1924. Strana se ve vedení země udržela po celou dobu trvání studené války, a to díky své velké náklonosti k úzké spolupráci se SSSR. Protože se MPRP inspirovala mongolským severním sousedem, došlo k zakomponování sovětských politických praktik do mongolské vnitropolitické kultury. V průběhu studené války tak bylo možné pozorovat, jak se MPRP dopouští rozsáhlých represí vůči vlastnímu obyvatelstvu. Vládní pronásledování se týkalo vzdělané mongolské elity, duchovních představitelů a dalších vrstev společnosti. Cíl tohoto pronásledování byl jednoduchý – přetransformovat Mongolska do komunistické země klasického sovětského stříhu (Hugh – Bilskie 2002: 206). Kvůli brutálním represím, které mnohdy končily až fyzickou likvidací, a kterými proslul zejména Chorlogín Čojbalsan, neexistovala v Mongolsku za dob studené války prakticky žádná ucelená opozice. Vzhledem k silné, de facto kompletní provázanosti se Sovětským svazem, bylo možné pozorovat takto vedenou mongolskou politiku prakticky po dobu trvání studené války, resp. po dobu existence SSSR.

S tím, jak se v průběhu bipolární konfrontace vyvíjel mezinárodní systém, resp. s tím, jak postupně mocensky oslaboval Sovětský svaz, se situace začala měnit i uvnitř Mongolska. Pozice MPRP, do té doby jediného suverénního politického uskupení, začala postupně slábnout. Celkové směřování a styl vedení strany i země zmírnil mladý

Džambyn Batmönch, který se do jejího vedení dostal v roce 1984, když nahradil do té doby vládnoucího Jumdžágína Cedenbala, považovaného za klasického „sovětského“ autoritáře. S nástupem Batmöncha se MPRP stala umírněnější stranou, která byla nakloněna k možnému přijetí určitých reforem. Změnu kurzu v domácí i zahraniční politice lze konkrétně pozorovat v roce 1987, kdy Batmönchova administrativa začala praktikovat tzv. politiku politické otevřenosti (*policy of political openness*). V jejím důsledku došlo k přijetí např. tzv. programu *renewal*, který byl de facto mongolskou obdobou sovětských reforem Michaila Gorbačova – glasnost' a perestrojka. Díky všem výše uvedeným změnám tak Mongolsko vstupovalo do poslední dekády 20. století jako země, která byla relativně otevřená vnějšímu světu¹¹ (Hugh – Bilskie 2002: 208).

První změny, které skutečně splňovaly elementární požadavky kladené na demokratické státy, můžeme v případě Mongolska identifikovat na přelomu let 1989 a 1990. Ačkoli v té době již bylo možné pozorovat částečné změny v jeho vnitropolitickém fungování, nejednalo se o skutečné demokratické reformy, nýbrž o kroky směřující k uvolňování do té doby velice striktního komunistického režimu. Prvním hlasem veřejně volajícím po přijetí demokratických reforem bylo demokratické hnutí mladých demonstrantů v Ulánbátaru, odstartované v roce 1989. Mezi jejich hlavní požadavky spadalo odstavení MPRP od moci, přijetí skutečných demokratických a ekonomických reforem, kompletní restrukturalizace politiky či zřízení multipartismu. V návaznosti na propuknutí demokratického hnutí vznikla o rok později vůbec první mongolská opoziční strana, *the Mongolian Democratic Union*, která přímo navazovala na původní iniciativu demonstrantů z Ulánbátaru. Dalším krokem k reálné demokratizaci bylo přijetí upravené verze mongolské ústavy. Z jejího původního znění byla vyňata pasáž, jež stanovovala MPRP jedinou oficiální stranou udávající Mongolsku směr. Naopak, do ústavy byla zasazena nová část, která činila existenci opozičních stran legální (Hugh – Bilskie 2002: 209).

První skutečně demokratické volby proběhly v Mongolsku v roce 1990, tedy ještě v době existence SSSR (Oyunsuren 2014: 34–35). Vzhledem k okolnostem, které popisují výše, by pravděpodobně bylo možné očekávat, že v historicky prvních

¹¹ Do 90. let Mongolsko vstupovalo s diplomatickými styky s více než sto státy světa.

svobodných volbách zvítězí některé z demokratických uskupení. Výsledky voleb však ukázaly mylnost této domněnky. Ačkoli se volby do mongolského parlamentu konají každé čtyři roky již od roku 1990, resp. 1992, zastánci „reformního“ demokratického hnutí se dostali k moci až ve volebním období 1996–2000. *The Democratic Union Coalition* (DUC), složená z *Mongolian National Democratic Party* (MNDP) a *Mongolian Social Democratic Party* (MSDN), tehdy získala 50 křesel ze 76 možných, čímž ukončila 75 let trvající komunistickou vládu MPRP (Inter-Parliamentary Union Nedatováno a). Během svého mocenského působení DUC stihla např. snížit inflaci, zavést pětidenní pracovní týden či zrušit státní kontrolu nad médii. I když tyto kroky byly fakticky efektivní, na mongolské obyvatelstvo měly ve výsledku nepříznivý vliv. Nezaměstnanost v některých městech dosahovala 50 % a třetina obyvatel žila, dle odhadů, pod hranicí chudoby. I tyto faktory vedly v konečné důsledku k drtivému vítězství MPRP v následujícím volebním období – strana získala celkem 72 ze 76 možných křesel (Inter-Parliamentary Union Nedatováno b). Demokratická koalice částečně získala svůj vliv zpět v období 2004–2008, kdy se poměr křesel vyrovnal 38 ku 38. Vláda MPRP s koalicí demokratických stran však byla velice křehkým spojením, které nevydrželo po dobu celého volebního období. V důsledku dílčích neshod postupně 4 poslanci z demokratické koalice přeběhli k MPRP, která, disponující nově faktickou většinou, odstoupila od koaliční spolupráce a utvořila vlastní většinovou vládu národní solidarity (Inter-Parliamentary Union Nedatováno c). Posledním volebním obdobím, ve kterém některé z demokratických uskupení získalo v mongolském parlamentu většinu, bylo období 2012–2016 (Inter-Parliamentary Union Nedatováno d).

3.2. Bezpečnostní strategie doporučované malým landlocked státům: případ Mongolska

Jak již bylo zmíněno, v následujícím textu postupně upínám svou pozornost směrem ke konkrétním bezpečnostním strategiím z podkapitol 2.1.2 až 2.1.5 výše, s cílem identifikovat konkrétní prvky těchto strategií v mongolských strategických dokumentech. To vše ve zkoumaném časovém období vymezeném na jedné straně koncem studené války a na druhém současností¹². Při identifikování daných strategií

¹² Aktuální k dubnu 2024.

vycházím z teoretické části, ve které se nachází *state of the art review* odborné literatury na toto téma.

3.2.1. Mongolsko a tvorba aliancí

Když se zaměříme na časové období od konce studené války po současnost, zjistíme, že Mongolsko nepodniklo žádnou iniciativu vedoucí k plnohodnotnému členství v některé z bezpečnostních aliancí. Faktorů, proč tomu tak je, lze identifikovat několik. Prvním, a pravděpodobně i základním důvodem je fakt, že Mongolsko se od konce studené války ani jednou neocitlo tváří v tvář bezprostřednímu bezpečnostnímu ohrožení. V předchozí teoretické části zmiňuji, že autoři pracují s konceptem tvorby aliancí, avšak pouze v případě bezprostředního ohrožení. Je naprosto možné, že mongolská vládnoucí elita měla někdy v průběhu zmíněného časového období pocit ohrožení od sousedních zemí. Takový pocit mohly vzbuzovat některé agresivní kroky jak Ruska, tak Číny. V případě první zmiňované země lze zmínit agresivní anexi ukrajinského Krymu, bombardování syrského Aleppa nebo v současnosti probíhající útočnou válku proti Ukrajině. V případě Číny lze zmínit dlouhodobě agresivně vedenou rétoriku vůči Tchaj-wanu. O tom, zdali zmíněné události mohly u mongolské vlády vzbuzovat obavy, lze jen spekulovat. I kdyby tyto domněnky byly reálné a mongolská vláda tyto pocity skutečně v minulosti zažívala, nebylo by možné brát je v potaz pro potřeby mé analýzy, neboť nikdy nebyly explicitně formulovány a zaneseny do jakýchkoliv mongolských strategických dokumentů či koncepcí.

Co naopak bylo v mongolských strategických dokumentech, konkrétně v Národní bezpečnostní strategii (1994), jasně napsáno, byl jeho úmysl: „...*budovat dobré sousedské a přátelské vztahy se svými sousedními zeměmi*“ (Dashnyam 2018: 109–110). Dalším faktorem, který hrál a stále hraje roli v mongolské neangažovanosti směrem k členství v některé z bezpečnostních aliancí, je všem vyhovující statut quo. Jak Rusku, tak Číně vyhovuje mít mezi sebou určitý „nárazník“, kterým je v tomto případě právě Mongolsko. Ani Rusko, ani Čína nestojí o jakoukoliv destabilizaci vzájemných vztahů. Pokud by však ta či ona strana projevila snahu o teritoriální změny v regionu, zcela určitě došlo by k destabilizaci došlo. Posledním faktorem, kvůli kterému Mongolsko nikdy neaspirovalo na členství v některé z bezpečnostních aliancí, jsou jeho

pohraniční oblasti s oběma sousedy. Ty jsou totiž zcela klidné; nevyskytují se v nich prakticky žádné ideologické ani jiné spory (Hlaváček – Šanc 2022: 327), které by zvyšovaly nestabilitu na hranicích s tou či onou sousední zemí.

Ačkoli zahraničně politické směřování Mongolska ve vztahu k sousedním zemím postupem času chladlo, nikdy se nedostalo do bodu, kdy by Mongolsko bylo nuceno uvažovat o snaze získat členský status v některé z bezpečnostních aliancí. Posun směrem k chladnějšímu vztahu se sousedními zeměmi vykresluje formulace z revidované Národní bezpečnostní koncepce Mongolska (2010). V té se například uvádí: „*Mongolsko se nebude zúčastňovat konfrontace mezi sousedními zeměmi, pokud nebudou v ohrožení jeho vlastní fundamentální státní zájmy*“ (Dashnyam 2018: 110). Takové prohlášení je v jasném kontrastu s formulací z roku 1994 z téže koncepce, ve které bylo uvedeno: „*... (snaha) budovat dobré sousedské a přátelské vztahy se svými sousedními zeměmi*“. Jsem názoru, že ačkoliv se jedná o zřetelnou a velmi výraznou změnu v postoji vůči sousedním státům, nelze formulaci z roku 2010 chápat jako zahraničně politický či bezpečnostně politický závazek, který by značil snahu Mongolska o to získat členství v některé z bezpečnostních aliancí. Formulace z roku 2010 nicméně přeci jen naznačuje odklon od „otevřených“ vztahů. Konkrétně se mi zmíněný mongolský postoj jeví spíše neutrálně. I proto se touto změnou detailněji zabývám v podkapitole 3.2.3. níže.

I když v přecházejících odstavcích hovořím o tom, že se Mongolsko nikdy nesnažilo o „plnohodnotné“ členství v některé z bezpečnostních aliancí, k určité spolupráci (minimálně) s členskými státy NATO dochází. Ve své aktuální strategické koncepci má Mongolsko za cíl „*udržovat bilaterální vztahy a multilaterální kooperaci v oblasti bezpečnosti a obrany s ... členskými státy NATO...*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). V praxi kooperace Mongolska s NATO začala v roce 2005, kdy došlo k prvnímu kontaktu mezi Aliancí a Mongolskem, a to ve formě dialogu. Vzájemné vztahy Mongolska s Aliancí se zintenzivnily v roce 2014, kdy se jejich spolupráce přesunula od tematických dialogů k „*Partnership Interoperability Initiative*“. Díky této iniciativě, obecně řečeno, dochází ke sblížení členských zemí Aliance se zeměmi, které sice nejsou členy, ale v některých oblastech s NATO kooperují, právě jako třeba

Mongolsko. Další sblížení Mongolska a NATO je v praxi možné pozorovat například i na mongolské účasti v „*Building Integrity Program*“, skrze který dochází k propagaci zásad tzv. *good governance*. Pro Mongolsko neapramení cenné zkušenosti se standardy Aliance pouze ze zmíněných programů či iniciativ. NATO zprostředkovalo Mongolsku, resp. jeho vojákům zkušenosti i s faktickým nasazením, a to například v Kosovu v rámci mise KFOR (2005–2007) či v Afghánistánu, kam Mongolsko vyslalo své vojáky po bok NATO, které v dané lokalitě působilo v rámci tzv. mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil. Vojáci mongolské armády byli zaúkolováni například střežením perimetru kábulského letiště či výcvikem místních afghánských vojáků (NATO 2022).

NATO však není jedinou bezpečnostní aliancí na světě. Neochotu Mongolska „naplno“ vstupovat do jakékoli bezpečnostní aliance podtrhuje i jeho zdrženlivost vůči rozšíření svého statusu v rámci Šanghajské organizace spolupráce (*Shanghai Cooperation Organisation*, SCO). Mongolsko je již od roku 2004 jedním ze tří tzv. „*observer states*“, které nejsou plnohodnotnými členy, ale s SCO úzce spolupracují (SCO Nedatováno). Mongolské zdráhání přejít z pozice pozorovatele, kterou lze vnímat jako mezistupeň předcházející plnohodnotnému členství, do pozice stálého člena, pramení z vícero faktorů. Jedním z nich je obava mongolské vlády o přílišné vybočení z dosud de facto nevyhraněného zahraničně politického směřování. Další obavy Mongolsku přiděluje povaha, resp. realita současných mezinárodních vztahů ve světě i v regionu. Tyto obavy jsou oprávněné, neboť například válka, kterou Rusko zahájilo a v současné době¹³ stále vede na území sousední Ukrajiny, vnáší do struktur SCO značné napětí. Další tenze uvnitř SCO plynou ze sporů, které mezi sebou mají konkrétní členové. Jako příklad lze uvést spor Indie a Číny; Indie a Pákistánu nebo spor Kyrgyzstánu a Tádžikistánu (Lkhaajav 2022b).

Jednoduše řečeno, mongolská multilaterální zahraniční politika je koncipována způsobem, který není v souladu s myšlenkou vstupu do pravděpodobně žádné bezpečnostní aliance. Stejně tak, jako Mongolsko není členem NATO, ale do jisté míry s ním, resp. s jeho členy spolupracuje, Mongolsko není členem SCO, ale do jisté míry s ním, resp. s jeho členy spolupracuje. Zahraničně politické směřování Mongolska je

¹³ K dubnu 2024.

koncipováno na udržování vazeb, které ho s tím či oním mocenským aktérem mezinárodního systému udržuje v blízkosti, avšak ne příliš blízko. Tyto praktiky ve výsledku vyznívají spíše jako strategický *hedging*, který popisuji v podkapitole 2.3.3. výše. Proto se právě strategický *hedging* v mongolském prostředí stává předmětem mé analýzy v následující podkapitole.

3.2.2. Mongolsko a Strategic hedging

Jak zjišťuji v předešlé podkapitole, Mongolsko ve své zahraniční politice nepodniká kroky, které by ho vedly směrem k členství v některé z bezpečnostních aliancí, jejímž prostřednictvím by se snažilo zajistit si vlastní bezpečnost. Na druhou stranu, z mongolské Národní bezpečnostní koncepce vyplývá, že Mongolsko pravděpodobně využívá pro zajištění vlastní bezpečnosti principy strategického *hedgingu*. Proto se v následujících odstavcích blíže zabývám právě strategickým *hedgingem*, který je řadou autorů chápán jako střední, a tedy ideální cesta v situaci, kdy si daný stát nechce vybírat mezi příklonem k té či oné straně.

Vzhledem ke své politicko-geografické poloze se Mongolsko muselo v průběhu 20. století několikrát rozhodovat o tom, na čí stranu, zdali na ruskou nebo čínskou, se přikloní. Jak uvádím v úvodu práce, Mongolsko se zhruba první čtvrtinu 20. století nacházelo pod čínskou nadvládou. V momentě, kdy se z této nadvlády vymanilo, se ale rázem ocitlo ve sféře vlivu svého druhého souseda, Ruska. Tato situace je ukázkovým příkladem fungování sféry vlivu. Jak zmiňuji v podkapitole 2.1.3, velké státy mohou pomoci malým státům, nicméně za tuto pomoc si nárokují „poslušnost“ daného státu, kterému onu pomoc poskytly. Přesně to se stalo v případě Mongolska. Rusko pomohlo Mongolsku vymanit se z čínské nadvlády, ale za tuto pomoc si poté z Mongolska vytvořilo svého „vazala“. Přesně této situaci lze teoreticky předejít pomocí strategie *hedgingu*.

Aby bylo možné uplatňovat strategický *hedging*, musí být splněny 3 základní podmínky:

- 1) stát nesmí čelit bezprostřednímu ohrožení,

2) uvnitř daného státu nesmí existovat žádné ideologické štěpící linie¹⁴,

3) stát nesmí být součástí nějakého rigidního bloku, např. jako za dob studené války.

Když se detailněji zaměříme na situaci Mongolska, zjistíme, že všechny tyto podmínky splňuje. Jak již uvádím v předchozí podkapitole, Mongolsko v současné době nečelí žádnému bezprostřednímu ohrožení od svých sousedů. Druhou podmínku Mongolsko splňuje stejně bezproblémově, jako tu první. Jak ve svém textu zmiňují Hlaváček a Šanc, mongolské pohraniční oblasti jsou klidné a nenachází se v nich prakticky žádné ideologické, ani jiné spory (Hlaváček – Šanc 2022: 327). Tím se eliminuje prostor pro možné neshody, které mohou v praxi nabývat podob odlišných pohledů na věc. V praxi bylo možné pozorovat tento nejednotný výklad situace při debatách o situaci v ukrajinských příhraničních oblastech s Ruskem – Vladimir Putin například několikrát označil vyhrocenou situaci na Donbasu za genocidu Rusů (ECHO24 2022). Poslední podmínku Mongolsko splňuje již de facto z podstaty současného mezinárodního systému, který je multipolární. Pro Mongolsko tedy není možné být součástí nějakého rigidního ideologického bloku po vzoru bipolárního rozdělení světa, jako za dob studené války.

To, že Mongolsko splňuje všechna kritéria potřebná pro bezproblémové vykonávání strategického *hedgingu* však ještě neznamená, že tuto strategii skutečně vykonává. Abych odhalil, zdali Mongolsko ve své zahraniční, resp. bezpečnostní politice využívá některého typu *hedgingu*, je potřeba upřít pozornost směrem k mongolským oficiálním dokumentům. V nich se budu snažit identifikovat nejen ty body, které svou formulací splňují definici „obyčejného“ *hedgingu*, ale i formulace, které by svým vyzněním zapadaly do definic dílčích typů *hedgingu*, které ve své práci popisuje například Kuik, a které uvádím v teoretické části.

Strategický *hedging* může být obecně definován jako chování, kterým se malý stát snaží předejít možným rizikům skrze přijímání různých politik, ideálně s cílem

¹⁴ Mohlo by dojít k rychlému rozdělení společnosti na dva tábory s jinými představami o budoucím směřování země.

vytvořit systém navzájem se vyrušujících závazků. To, že Mongolsko, jak argumentují výše, splňuje všechna kritéria umožňující vykonávání strategického *hedgingu*, není náhoda. V nejaktuálnější verzi Národní bezpečnostní koncepce Mongolska lze totiž identifikovat několik bodů, které do uvedené definice *hedgingu* spadají. Prvním z nich je bod pojednávající o způsobu zajištění mongolské suverenity a nezávislosti: „*Zajištění mongolské nezávislosti a suverenity by mělo být dosaženo skrze politické a diplomatické kroky. Proto by mělo dojít k implementaci víceúrovňové¹⁵ zahraniční politiky směřované k budování aktivních vztahů a kooperace s dalšími státy a organizacemi*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). Druhý bod, který dle mého názoru rovněž splňuje podstatu strategického *hedgingu* říká, že: „*... (by mělo doházet k tvorbě) bilaterálních vztahů a multilaterální kooperace se sousedními zeměmi, USA, členskými státy NATO, EU a se zeměmi asijsko-pacifického regionu, a to v oblasti bezpečnosti a obrany spolu s aktivní účastí v mezinárodních peacekeepingových misích*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). Určité strategické lavírování či manévrování mezi sousedním Ruskem a Čínou lze pozorovat i na formulaci následujícího bodu z téže koncepce: „*Mělo by dojít k rozvoji dobrých sousedských vztahů a širokospektrální kooperace s Ruskem a Čínou. Specifičtěji, při tomto budování by měly být brány v potaz národní zájmy a historie bilaterálních vztahů, a dále by mělo dojít k nalezení stability a obecné rovnováhy ve vztazích se sousedními zeměmi*“ (MFA Mongolia Nedatováno a).

Fakt, že Mongolsko využívá strategického *hedgingu* k zajištění vlastní bezpečnosti, dostatečně dokazují výše uvedené body z jeho Národní bezpečnostní koncepce. Strategický *hedging* ovšem nemá pouze jeden „plošný“ rozměr. V podkapitole 2.3.1 prezentuji pohled jednoho z autorů, který rozlišuje celkem pět variant strategického *hedgingu*. Konkrétně se jedná o nepřímé vyvažování (*indirect balancing*), odmítání dominance (*dominance denial*), ekonomický pragmatismus (*economic pragmatism*), zavazující vazby (*binding engagement*) a omezené podvolení (*limited bandwagoning*) (Vaicekauskaite 2017: 12). V následujících odstavcích se proto pokusím identifikovat prvky těchto variant, díky čemuž dosáhnu detailnější identifikace toho, jaký konkrétní „typ“ *hedgingu* Mongolsko využívá.

¹⁵ V anglickém originále je uveden výraz „multi-pillared“.

První z možností, nepřímé vyvažování, spočívá v budování vlastních vojenských, resp. obranných kapacit a tvorbě bilaterálních/multilaterálních paktů. Státy se tak soustředí na posílení vlastních schopností bez toho, aniž by byly oficiálním členem nějaké velké aliance, jako např. NATO (Vaicekauskaite 2017: 12). V souvislosti s tímto způsobem vedení strategického *hedgingu* jsem neidentifikoval žádný bod, který by jasně proklamoval nebo alespoň naznačoval záměr vybudovat vlastní obranné síly s cílem zajistit si touto cestou vlastní bezpečnost. V Národní bezpečnostní koncepci sice Mongolsko zmiňuje: „*Mělo by dojít ke vzniku integrovaného systému obranných a vojenských sil ... zároveň by mělo dojít k posílení profesionality a kapacit vojenských sil...*“ (MFA Mongolia Nedatováno a), nicméně i když se tento bod přímo týká mongolské armády, nelze z něj vyčíst snahu o to vybudovat dostatečně silné vojsko, které by v případě napadení mělo za úkol zajistit mongolské přežití. Takto formulovaný cíl vyznívá spíše jako snaha o to dostat vojenské a obranné kapacity na vyšší úroveň, než je tomu doposud. Aby se o této formulaci dalo uvažovat jako o splňující definici *indirect balancing*, musela by být postavena zhruba následovně: „*Mělo by dojít k rozšíření vojenských a obranných kapacit země na takovou úroveň, aby celkový počet vojáků mongolské armády dosáhl hranice X do roku Y, s cílem vybudovat dostatečnou vojenskou kapacitu pro zajištění obrany státu*“.

Druhou možností je dle Kuika *dominance denial*, jež v praxi spočívá v tom, že státy daného regionu nenechají žádný stát v témže regionu přerůst únosnou mez, za kterou by se již z tohoto státu stala hrozba. Za tuto mez ho nenechají vyrůst prostřednictvím vzájemné politické spolupráce (Vaicekauskaite 2017: 12). Tento způsob *hedgingu* je v mongolském případě vyloučen již z povahy daného regionu. Ačkoli *dominance denial* může představovat účinný způsob zajištění bezpečnosti, v situaci Mongolska, které ve svém regionu prakticky nemá žádný stát, který by měl v současnosti potenciál přerůst zmiňovanou únosnou mez, ho nelze uplatit. Dalším, a možná důležitějším faktorem, který podstatu *dominance denial* rozporuje, je fakt, že v regionu, ve kterém se Mongolsko nachází, již existují státy, které onu únosnou mez přerostly, a to velmi výrazně – Rusko a Čína. Jednoduše řečeno, *dominance denial* dle Kuikovy definice není možné v případě Mongolska uplatnit.

Třetí variantou *hedgingu* je dle Kuika ekonomický pragmatismus, spočívající v maximalizaci zisků skrze ekonomickou spolupráci a posilování ekonomických vazeb s tou či onou stranou bez ohledu na to, jaké spory spolu obě strany mají (Vaicekauskaite 2017: 12). V tomto ohledu lze určitou shodu s uvedenou definicí tohoto typu *hedgingu* identifikovat, nicméně pouze v omezené podobě. V oficiálních mongolských dokumentech stojí: „...*(měla by být) přijata politika, která v Mongolsku omezí investice společností se zahraničním vlastníkem a která stanoví rovnováhu v objemu investic od sousedních zemí...ve strategických sektorech*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). Takto zformulovaná věta, ačkoli je myšlena restriktivně, nevyvrací záměr ekonomicky spolupracovat se sousedními zeměmi, naopak. Dalším náznakem souladu s definicí ekonomického pragmatismu může být následující bod: „...*jako landlocked země... (je naším cílem) vyjednat vzájemně výhodné dlouhodobé bilaterální nebo trilaterální (ekonomické) dohody se sousedními zeměmi...*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). Z toho vyplývá, že Mongolsko v ekonomické oblasti spolupracuje se sousedními zeměmi, jen tato spolupráce není záměrně vedena s cílem dosažení takové úrovně ekonomické spolupráce, jež by teoreticky mohla odradit potenciálního agresora od útoku. Jinými slovy – nejedná se o promyšlenou bezpečnostní strategii, nýbrž běžnou ekonomickou spolupráci, která je pro Mongolsko vzhledem k jeho geografické poloze, ale i dalším faktorům, až existenčně žádoucí¹⁶.

Čtvrtým a pátým typem *hedgingu* je dle Kuika *binding engagement* a *limited bandwagoning*. Obě tyto možnosti Mongolsko do jisté míry vykonává. První zmiňovaná varianta spočívá v tom, že si malý stát recipročně buduje vazby a vztahy s vícero stranami najednou. Tímto způsobem se snaží vyhnout vybírání si té či oné strany, což je pro něj výhodné, neboť ve výsledku disponuje řadou bilaterálních závazků, které ho mohou případně i chránit. Že se Mongolsko ubírá ve své zahraniční, resp. bezpečnostní politice tímto směrem, dostatečně dokazuje obsah této podkapitoly. Poslední možnou

¹⁶ Autoři Hlaváček a Šanc ve svém textu mj. potvrzují silnou ekonomickou provázanost Mongolska s jeho sousedními zeměmi, stejně tak jako hlavní roli sousedních zemí v mongolském exportu. Vzhledem k faktu, že Mongolsko je *landlocked* státem, až 90 % jeho exportu putuje do světa přes čínské území (Hlaváček – Šanc 2022: 328). Dalším příkladem může být výše podílu čínských přímých zahraničních investic na celkovém HDP Mongolska – v roce 2012 tvořily zmíněné investice 9% podíl na mongolském HPD (Hlaváček – Šanc 2022: 330).

variantu uplatňují státy, které s jednou ze stran do jisté míry spolupracují či na ní například ekonomicky závisí, nicméně nejsou plně na její straně. Mongolské jednání v tomto ohledu rovněž vykresluje obsah odstavců výše, ve kterých pojednávám mj. o jeho ekonomické spolupráci se sousedními zeměmi, ačkoli s jejich zahraničně politickými či vnitropolitickými kroky, plně nesouzní¹⁷.

3.2.3. Mongolsko a politika neutrality

Další bezpečnostní strategií je politika neutrality. Jak uvádím v podkapitole 2.1.4. výše, tato možnost je většinou využívána státy, které se nechtějí přiklonit ani k jedné ze stran sporu či konfliktu a zároveň nechtějí manévrovat ve spleťtých systémech bilaterálních či multilaterálních vztahů. V případě Mongolska není (a nikdy nebyla) otázka neutrality řešena v kontextu nějakého otevřeného válečného konfliktu.

Pro potřeby mé analýzy lze za strany teoretického sporu či konfliktu považovat sousední země Mongolska – Rusko a Čínu – přestože se v mnou zkoumaném období tyto strany vůči Mongolsku neprojevovaly bezprostředně agresivně. Za strany sporu či konfliktu je lze označit proto, neboť obě země patří mezi nejsilnější a nejvyspělejší aktéry mezinárodního systému, které mají tendence narušovat stabilitu mezinárodního řádu, ať už fyzicky (například ruská anexe Krymu, válka na Ukrajině, angažování v Jižní Osetii a Abcházii či syrském Aleppu) nebo rétoricky (například čínské agresivní výroky vůči Tchaj-wanu). V takovéto situaci se Mongolsku může jevit politika neutrality jako smysluplná cesta k zajištění své bezpečnosti před Ruskem, resp. Čínou. Otázkou zůstává, zdali Mongolsko ve zkoumaném období k této politice někdy přistoupilo?

Jasná odpověď na tuto otázku přichází s rokem 2015. V tomto roce totiž mongolský prezident nabyl přesvědčení, že politika tzv. trvalé neutrality je pro přežití jeho země tou správnou cestou. Prezidentova osobní iniciativa měla za cíl jednak vzbudit celospolečenskou debatu na toto téma, avšak podstatnějším cílem bylo zajistit pro tuto iniciativu podporu významných aktérů mezinárodního systému, včele s Ruskem a Čínou. Mongolská cesta k trvalé neutralitě oficiálně započala 8. září 2015, když

¹⁷ Mongolsko například přímo nevyjádřilo podporu ruskému vpádu na Ukrajinu. V této otázce opatrně klade důraz na vyřešení celé situace skrze mírové rozhovory a zároveň akcentuje potřebu ochrany civilního obyvatelstva (Lkhaajav 2022a).

tehdejší mongolský prezident, Cachjagin Elbegdordž, předložil mongolské národní bezpečnostní radě svou iniciativu pro ustanovení mongolského trvale neutrálního statusu. Národní bezpečnostní rada Mongolska se ztotožnila se snahou prezidenta Elbegdordže a navrhla, aby byl parlamentu předložen návrh zákona, který by mongolskou trvalou neutralitu legislativně zakotvil (Damba 2015: 116).

Mongolského prezidenta dovedla k jeho iniciativě domněnka, že Mongolsko svou dosavadní zahraniční politikou již efektivně splňuje kritéria neutrálních států. Jinými slovy – Mongolsko podle něj je neutrální zemí, pouze nedisponuje oficiálním statutem neutrálního státu. Svou myšlenku dále rozvedl a vlastní iniciativu podložil třemi hlavními důvody. Prvním důvodem je již zmíněný obsah a kroky přijímané v rámci dosavadní mongolské zahraniční politiky, které v jeho očích v podstatě splňují nároky kladené na neutrální státy. Druhý faktor, který podle něj předurčuje Mongolsko k neutralitě, je jeho historie, geografická poloha a určitá jedinečnost. Ke své iniciativě dále uvedl, že neutralita by umožnila Mongolsku udržovat rovnoměrné a vyvážené vztahy s ostatními státy. Neutralita by pak pro Mongolsko znamenala výhodu mimo jiné v tom, že tato politika, resp. status, který z ní plyne, je ostatními státy mezinárodního systému respektován, což lze i historicky pozorovat. Posledním důvodem, proč by přijetí neutrality bylo pro Mongolsko v očích prezidenta Elbegdordže výhodné, byl fakt, že mezinárodní systém a jeho povaha se v čase neustále mění, nicméně politika neutrality a její praxe zůstává neměnná (PMoM UN 2015).

Jak jsem zmiňoval výše, cílem mongolského prezidenta nebylo pouze přijetí zákona, který by mongolskou trvalou neutralitu oficiálně potvrzoval na vnitrostátní úrovni. Jeho cílem bylo získání mezinárodního uznání, což bylo pro legitimitu takové politiky klíčové. Pokud by totiž Mongolsko jednostranně proklamovalo svou neutralitu na národní úrovni a žádný jiný relevantní aktér mezinárodního systému by se s touto proklamací neztotožnil, resp. nepodpořil by ji, ztrácela by taková politika na významu. Ve snaze získat pro mongolský trvale neutrální status mezinárodní uznání, přednesl prezident Elbegdordž projev při příležitosti 70. zasedání Valného shromáždění OSN v roce 2015. Ve svém projevu nejprve shrnul mongolské vnitrostátní úspěchy, jako například vytvoření (podle něj) jednoho z nejunikátnějších, otevřených, soutěživých a

férových volebních systému v regionu, dále spuštění možnosti elektronických voleb či biometrické registrace voličů nebo úspěchy v boji proti korupci. Po výčtu vnitrostátních úspěchů se přenesl na pole mezinárodní politiky, kdy v závěru svého projevu pronesl, že dlouhodobé zahraničně politické směřování a kroky Mongolska mu: „...*dovolují prohlásit Mongolsko za zemi ve stavu trvalé neutrality...*“, na což navázal prosbou: „...*proto Vás mile žádám o Vaši podporu mongolskému mírovému, otevřenému, neutrálnímu a aktivnímu zahraničně politickému snažení. Jsem přesvědčen, že mongolský status trvalé neutrality přispěje k posilování míru, bezpečnosti a rozvoji v našem regionu a ve světě*“ (Mongolian National News Agency 2015)

Projev prezidenta Elbegdordže byl prvním krokem, díky němuž bylo téma mongolské trvalé neutrality zaneseno do povědomí ostatních světových států. Jeho prosby nicméně nebyly na půdě OSN vyslyšeny. OSN ve své odpovědi na tyto prosby vyzvala k tomu, aby nejprve došlo k přijetí zamýšleného „neutrálního směřování“ na vnitrostátní úrovni. Mongolsko přijalo návrh OSN a dne 14. září 2015 došlo k ratifikaci rezoluce č. 375, jejíž obsah stanovoval, že: „...*na základě zákona o trvalé neutralitě mongolská vláda přijme relevantní opatření k přijetí rezoluce OSN podporující mongolský trvale neutrální status...*“ a „...*bude spolupracovat s relevantními organizacemi, které pomohou integrovat mongolskou trvale neutrální politiku do státní legislativy a národních policy dokumentů*“ (Jang – Kim 2023: 511). K realizaci záměrů uvedených v rezoluci č. 375 došlo zhruba o měsíc později (20. října), kdy byl mongolskému parlamentu předložen k projednání návrh zákona o přijetí trvale neutrálního statusu Mongolska. K jeho přijetí však nedošlo (Jang – Kim 2023: 511).

Ačkoli návrh zákona nebyl přijat, rezoluce č. 375 zůstala nadále v platnosti. Mongolsko se tak ocitlo v situaci, kdy mělo parlamentem ratifikovanou rezoluci deklarující snahu o přijetí zákona potvrzující mongolský trvale neutrální status, nicméně odpovídající zákon zatím schválen nebyl. Hlavním bodem kritiky zamýšleného zákona byl argument, jež tvrdil, že pro to, aby byl mongolský trvale neutrální status legitimní, musí být akceptován Ruskem a Čínou, tedy sousedními zeměmi, proti kterým je de facto namířen. Obě země však na iniciativu prezidenta Elbegdordže výrazně nereagovaly (Jang – Kim 2023: 511). Konec mongolského snažení o získání statusu trvale neutrální

země po vzoru Švýcarska či Turkmenistánu, nastal 6. května 2020 s přijetím rezoluce č. 162. Její přijetí znamenalo, že „...rezoluce č. 375, ratifikována v září 2015, bude anulována...“ a dále, že „...mongolský parlament přijme taková opatření, která budou znamenat zastavení mongolských politik, které se vztahují ke snaze o uznání trvale neutrálního statusu pro Mongolsko“ (Jang – Kim 2023: 512).

Že se Mongolsko chce ve své zahraniční politice ubírat „neutrálním“ směrem, bylo nicméně možné pozorovat již před rokem 2015, resp. před iniciativou prezidenta Elbegdorže. Například v již zmiňované mongolské Národní bezpečnostní koncepci z roku 2010 je vztah Mongolska k sousedním zemím formulován následovně: „Mongolsko se nebude zúčastňovat konfrontace mezi sousedními zeměmi, pokud nebudou v ohrožení jeho vlastní fundamentální státní zájmy“ (Dashnyam 2018: 110). Tato formulace je v období od konce studené války až doposud pravděpodobně nejsignifikantnější změnou v mongolském bezpečnostním a zahraničně politickém směřování. Jedná se totiž o formulaci, která je ve výrazném kontrastu s obsahem Národní bezpečnostní koncepce z roku 1994, ve které Mongolsko tvrdilo, že chce „...budovat dobré sousedské a přátelské vztahy se svými sousedními zeměmi, a to v rovnovážném poměru, neboť rozvoj přátelských vztahů a kooperace, založené na vzájemné důvěře a vzájemně poskytovaných výhodách jsou nejdůležitější formou diplomacie“ (Dashnyam 2018: 109–110). Během 16 let tak došlo k radikálnímu přeorientování mongolského zahraničně politického přístupu k sousedním zemím. Z období čerstvě po konci studené války, v němž Mongolsko využívalo ve svých strategických dokumentech termíny jako „otevřenost“, „přátelské vztahy“, „ochota kooperovat se svými sousedy“ atd., se situace posunula do stavu, ve kterém Mongolsko de facto tvrdí, že nebude zasahovat v žádných konfliktech mezi svými sousedy, pokud nepůjde o kroky učiněné v souvislosti s obranou proti invazi, nebo že nikdy nevstoupí do žádného vojenského uskupení, pokud nebude ohrožena jeho nezávislost a suverenita (Dashnyam 2018: 110).

3.2.4. Mongolsko a strategie Alliance shelter

Když se od politiky neutrality přesuneme k tzv. *alliance shelter* strategii, zjistíme, že Mongolsko nepodniká žádné cílené kroky, které by jasně indikovaly či alespoň částečně

naznačovaly výkon této bezpečnostní strategie. Důvod je stejně prostý, jako v případě možnosti tvorby nebo členství v aliancích popisované v podkapitole 3.2.1. výše – Mongolsko nečelí žádnému bezprostřednímu ohrožení ze strany svých sousedů, kvůli kterému by o takové možnosti muselo reálně uvažovat.

V tento moment je na místě připomenout, že strategie *alliance shelter* je svým způsobem „komplexnější“ variantou „klasického“ pojetí důvodů, proč státy do aliancí vstupují. Ať už strategie *alliance shelter* či „klasické“ pojetí vstupu do aliancí, obě strategie pojednávají o tom stejném, jen z jiných důvodů. „Klasické“ pojetí vidí pro vstup do aliancí de facto jen jeden důvod – bezprostřední ohrožení státu. Malý stát se tak dle této logiky obává bezprostředního napadení a proto vstupuje do aliance. Zastánci strategie *alliance shelter* s tímto důvodem souhlasí, nicméně podotýkají, že se nejedná o jeden jediný důvod. Podle nich existuje celkem šest rozdílů, kterými se *alliance shelter* strategie odlišuje od myšlenky „klasického“ členství v aliancích.

První rozdíl tvoří vnímání států, jako jednotek mezinárodního systému. *Alliance shelter* tvrdí, že státy jsou fundamentálně odlišné politické, ekonomické a společenské jednotky (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 1). Dalším odlišením je vnímání důvodů pro vstup do aliancí. *Alliance shelter* vnímá vnitrostátní důvody (převrasy atd.) stejně vážně, jako ty externí (napadení, vyhrožování atd.), kdežto „klasický“ pohled nebere tento faktor v potaz. Třetí odlišností je absence konceptu relativních zisků – zastánci strategie *alliance shelter* rozvádí tuto myšlenku, když tvrdí, že skrze *alliance shelter* strategii dochází k tvorbě vztahů, které jsou výhodné jen pro jednu ze stran tohoto vztahu. Praktickým příkladem může být vztah USA a Dánska, ze kterého, vzhledem k měřitelným faktorům, jako ekonomika aj., těží více Dánsko než USA. „Klasické“ teorie tento typ aliancí odmítají. Podle nich by vztah USA–Dánsko nemohl vzniknout, neboť by ho větší stát odmítl, protože by z něj měl výrazně méně než malý stát. Čtvrtou odlišností je pohled na oblasti, ve kterých malý stát potřebuje pomoc. „Klasické“ vnímání chápe pomoc pouze vojensky, avšak malé státy potřebují i jinou pomoc, než pouze vojenskou (ekonomickou, politickou aj.) Pátý rozdíl tkví ve zdůrazňování potřeb malých států navazovat společenské a kulturní vazby s okolním světem. Tento faktor „klasický“ pohled vůbec nezdůrazňuje. Pro malý *landlocked* stát

je však velice důležité udržovat vazby např. s evropskými kulturními centry, aby nedošlo k jeho úpadku do izolace. Posledním rozdílem tkví v tom, že zastánci strategie *alliance shelter* upozorňují i na určité prolínání velkého státu do struktur malého státu, což s sebou přináší řadu transformativních faktorů (Bailes – Bradley – Thorhallsson 2016: 6). Ty mohou v praxi spočívat v podnikání dobrovolných kroků, kterými se malé státy snaží přiblížit standardům většího státu, který mu poskytuje pomoc. Tato situace je nicméně nezamýšlená a jedná se tedy o určitý pozitivní vedlejší efekt.

Jak již zmiňuji výše, strategie *alliance shelter* je de facto obdobou „klasické“ strategie z podkapitoly 2.1.2, jen s tím rozdílem, že zdůrazňuje i jiné důvody, aspekty a faktory, které mohou hrát roli v rozhodovacím procesu malého *landlocked* státu při uvažování o vstupu do bezpečnostních aliančních systémů. Jediným z výše uvedených faktorů, který lze vyzkoušet v případě Mongolska, je poslední zmiňovaný. Mongolsko aktivně podniká kroky v oblasti kultury, které lze interpretovat jako snahu neupadnout do kulturní izolace. Tyto kroky se mi podařilo identifikovat ve znění oficiálního popisu mongolské veřejné diplomacie a kulturní kooperace. Cíl veřejné diplomacie Mongolska a jeho kulturní kooperace s dalšími státy mezinárodního systému, je obšírně popsán, jako: „...implementace mongolské zahraniční politiky na globální úrovni skrze propagaci národní kultury, umění, dědictví a bohatou historii ... skrze rozvoj politiky a strategií veřejné diplomacie a kulturní kooperace; skrze hájení mongolských fundamentálních zájmů...“ (MFA Mongolia Nedatováno b).

Ačkoli Mongolsko podniká kroky k udržení a ideálně rozšíření kulturních vazeb s dalšími státy, je na místě podotknout, že tyto kroky nejsou podnikány s cílem zajistit si vlastní bezpečnost. S největší pravděpodobností se skutečně jedná pouze o snahu „být ve styku“ s kulturním děním v jiných zemích.

3.3. Unikátní bezpečnostní strategie malých států: případ Mongolska

Kromě bezpečnostních strategií, které jsou odbornou literaturou doporučovány malým *landlocked* státům k zajištění jejich bezpečnosti, jsem v případě Mongolska identifikoval i takové strategie, které nejsou odbornou literaturou obecně doporučovány. Jedná se o politiku třetího souseda, politiku prosazování tzv. *Nuclear-Weapon-Free* statusu a prosazování členství v tzv. *Non-Aligned Movement*. Mongolské využívání

těchto kroků v rámci zahraniční, resp. bezpečnostní politiky blíže rozebírám v následujících podkapitolách.

3.3.1. Mongolsko a Non-Aligned Movement

Když se zaměříme na Mongolsko a *Non-Aligned Movement*, můžeme konstatovat, že v mnou zkoumaném období Mongolsko prokazatelně prosazovalo ve své zahraniční, resp. bezpečnostní politice tuto variantu s cílem zajistit si tím vlastní přežití. Samotné Hnutí vznikalo v bezprecedentním kontextu uspořádání světa po druhé světové válce. Mezinárodní systém, který se tehdy utvářel, byl pro řadu zemí přehledný, a kvůli působení sfér vlivu i předem definovaný. Tato realita se však týkala pouze zemí, které přímo spadaly do americké či sovětské sféry vlivu. Pro ostatní, zejména africké a asijské země, byla situace výrazně horší. Postupný povalečný vývoj v podobě šíření komunismu do zemí, jako například Albánie, Bulharsko, Čína nebo Severní Korea, znamenal pro SSSR velký nárůst jeho vlivu v těchto zemích. Protipól rostoucímu bloku komunistických zemí představovalo NATO, na jehož vznik reagoval sovětský blok vznikem Varšavské smlouvy. Takto rozdělený mezinárodní systém poté vybízel oba bloky k tomu, aby se snažily zajistit si podporu i od „třetích“ zemí, které nejsou přímou součástí příslušných sfér vlivu. Optikou nejen zemí Afriky a Asie začínalo být jasné, že se schyluje k ozbrojené konfrontaci. Představa, že by došlo k válečnému konfliktu v éře jaderných zbraní, navíc se stále živými vzpomínkami na koloniální vlády evropských zemí a na hrůzy druhé světové války, vzbuzovala v mladých zemích Afriky a Asie opodstatněné obavy (Alam 1977: 166). Právě díky zkušenostem s koloniálními vládami odmítaly tyto země vstoupit do jakékoliv vojenské aliance s tou či onou stranou, neboť si jejich návrhy vykládaly jako snahu o obnovení koloniálních praktik. V důsledku obav způsobených uvedenými faktory se země Afriky a Asie spojily, čímž vznikla nová aréna či fórum mezinárodní politiky (Alam 1977: 167).

Vzhledem k názvu, Hnutí nezúčastněných zemí, může docházet k mylnému výkladu tohoto zahraničně politického směřování s konceptem neutrality. Jedním z primárních rozdílů je to, že Hnutí nezúčastněných zemí odmítá jakkoliv participovat na vojenském rozdělení světa. Jinými slovy – Hnutí nezúčastněných zemí odmítá jakoukoliv, byť i sebemenší spolupráci s některým z vojenských bloků. Takováto

definice může být považována za úplný základ všech tzv. *non-aligned* států. Pokud by některé země nedodržovaly tuto základní myšlenku, nemohly by být označovány za tzv. *non-aligned* (Alam 1977: 170). Oproti tomu neutralita spočívá v zastávání neutrálního postoje pouze v době války, pokud se tedy nejedná o trvalou neutralitu. I trvale neutrální státy však mohou v dobách míru spolupracovat s některou z vojenských aliancí, například v rámci cvičení či výměny zkušeností a poznatků. Hnutí nezúčastněných zemí *de facto* odmítá jakýkoliv kontakt s tou či onou aliancí, a to ať už v dobách míru, tak v době války.

Prakticky všechny „nezúčastněné země“ spojují dva důvody, proč k této zahraničně politické doktríně přistoupily. Prvním je snaha o zachování své národní svobody, suverenity a bezpečnosti. Druhým důvodem je jejich snaha zajistit sociální a ekonomický vývoj své země (Alam 1977: 171). V následujících odstavcích proto směřuji svou pozornost k mongolským strategickým a jiným dokumentům z období od konce studené války po současnost, ve kterých se snažím identifikovat body či formulace, které by buď explicitně potvrzovaly snahy o to být součástí Hnutí nezúčastněných zemí nebo které by svým obsahem tyto snahy alespoň naznačovaly.

První z takových bodů či formulací jsem objevil v mongolské ústavě z roku 1992, v níž stojí: „*Rozmístování zahraničních vojsk na území Mongolska nebo překračování státních hranic bude zakázáno, pokud nebude zákonem rozhodnuto jinak*“ (Constitution of Mongolia 2001). Jsem toho názoru, že z této formulace lze vyčíst mongolské snahy o to postavit se vůči ostatním zemím mezinárodního systému do pozice, ze které bude jasné, že nemá zájem o propojení jeho území s vojáky jakékoliv aliance, a to v dobách míru či války. Dalším krokem, který značí snahu o to vojensky nespolupracovat s žádnou ze stran, bylo anulování článku o vzájemné vojenské alianci z mongolsko-sovětské bilaterální dohody v roce 1993. V návaznosti na zrušení zmiňovaného článku Mongolsko deklarovalo, že své území nepropůjčí žádným vojenským aktivitám směřovaným proti třetí straně. Od náznaků, ze kterých lze vydedukovat příklon k myšlence *non-aligned* států se Mongolsko v praxi uchýlilo k oficiálnímu členství v tomto Hnutí, a to v roce 1993. V tento moment je na místě nutno podotknout, že Mongolsko se snažilo o to být „nezúčastněnou zemí“ již od dob vzniku samotného

Hnutí. Pro své členství dokonce nacházelo podporu i mezi jeho zakládajícími členy (Mendee – Soyolgerel 2022: 6–7), nicméně, jak popisují v úvodu, po dobu trvání studené války bylo Mongolsko de facto ve všech sektorech, včetně vojenského, resp. obranného, úzce provázáno se SSSR.

Ačkoli, jak argumentují výše, Mongolsko využívá k zajištění vlastní bezpečnosti řady dalších strategií, v současnosti stále využívá i svého členství v Hnutí nezúčastněných zemí. V koncepci jeho zahraniční politiky je explicitně zmíněno: „*Mongolsko bude vykonávat otevřenou a non-aligned (tzn. nezúčastněnou) politiku...*“. Další bod, který podtrhuje mongolské „nezúčastněné“ zahraničně politické, resp. bezpečnostní směřování říká, že: „*... (Mongolsko) bude vykonávat politiku, jež zamezí vstupu Mongolska do jakékoliv vojenské aliance či uskupení, ... (která zamezí) využití jeho území či vzdušného prostoru druhou zemí proti třetí zemi, a ... (která zamezí) rozmisťování zahraničních vojenských jednotek či zbraní, včetně těch jaderných nebo jakýchkoliv jiných zbraní hromadného ničení*“ (IFSS – NSC Mongolia Nedatováno).

3.3.2. Mongolsko a Nuclear-Weapon-Free status

Po přijatém rozhodnutí ubírat se v zahraniční, resp. bezpečnostní politice cestou členství v Hnutí nezúčastněných zemí, můžeme vyzorovat i snahy o mezinárodní uznání Mongolska za bezjadernou zónu. Obecně řečeno, bezjaderné zóny jsou takové oblasti, v jejichž rámci je smluvně zakázáno státům vlastnícím jaderné zbraně tyto zbraně používat či vyhrožovat jejich použitím státům ležícím v dané oblasti. Zemím v rámci bezjaderné zóny je rovněž zakázáno obstarávat jaderné zbraně pro potřeby armádní výzbroje a dále vlastnit, rozmisťovat, testovat nebo používat jaderné zbraně (UN Nedatováno b).

Mongolská cesta k uznání za bezjadernou zónu začala v roce 1992, kdy tehdejší mongolský prezident, Punsalmaa Orchibat, pronesl projev na půdě Valného shromáždění OSN, ve kterém deklaroval svou zemi za jednočlennou bezjadernou zónu (Nyamtserem 2024). Mongolská iniciativa byla přivítána řadou států, včetně těch vlastnících jaderné zbraně. Pro Mongolsko, resp. pro mongolský status bezjaderné zóny byla důležitá mezinárodní podpora, avšak primárním cílem prezidenta Orchibata nebylo získat pro svůj návrh podporu, ale mezinárodní *garanci*. K té se Mongolsko začalo

postupnými kroky přibližovat. Jeho iniciativě nejprve v roce 1993 a 1994 vyjádřilo oficiální podporu všech pět „jaderných“ zemí světa, a to skrze unilaterální prohlášení. Mongolská vláda prohlášení přivítala, protože se jednalo o první vyznání podpory její iniciativě. Tato podpora však stále nebyla jednoznačným uznáním navrhované jednočlenné bezjaderné zóny, ani nepředstavovala žádné závazné bezpečnostní záruky, jaké jsou poskytovány v rámci etablovaných bezjaderných zón. Větší podpory se iniciativa prezidenta Orchibata dočkala od států, které jaderné zbraně nevlastnily. Z jejich strany byla idea Mongolska, jakožto jednočlenné bezjaderné zóny, plně podporována, a to i v průběhu snah o její institucionalizaci. Vzhledem ke specifiku bezjaderné zóny, která by obsahovala pouze jednu členskou zemi, docházelo v průběhů vyjednávání k přijímání řady kompromisů spojených s využívanou terminologií. Proto bylo například rozhodnuto, že dokud Mongolsko za bezjadernou zónu oficiálně neuznájí i všechny jaderné státy, bude o něm uvažováno, jako o zemi s bezjaderným statutem, spíše než o bezjaderné zóně. Jedním z dalších kroků směrem k větší podpoře mongolských snah, bylo přijetí rezoluce Valného shromáždění OSN 53/77D v roce 1998 s názvem „Mongolská mezinárodní bezpečnost a bezjaderný status“. O dva roky později, v návaznosti na rezoluci z roku 1998, vyslovily svou podporu mongolskému bezjadernému statusu i všechny jaderné státy. Ve společné deklaraci předložené na půdě OSN Francie, Velká Británie, USA, Rusko a Čína vyslovily podporu pro obsah výše uvedené rezoluce. Zmiňovaná deklarace představovala zásadní moment, jež výrazně posunul mongolskou iniciativu směrem k plnohodnotnému mezinárodnímu uznání a garantování jejího obsahu (UN Nedatováno a)

Snaha zúčastněných států o vyřešení mongolské bezjaderné otázky byla zřejmá. To dokládá i jednání zástupců všech pěti jaderných států, Mongolska a OSN z roku 2001 (Nyamtseren 2024). Ve výsledku zmíněného jednání byly Mongolsku doporučeny dvě možnosti, jak ve svém snažení dále pokračovat. První možností bylo uzavření trilaterální dohody se sousedními zeměmi. Druhá možnost byla o poznání ambicióznější, jelikož spočívala v dosažení společné dohody se všemi pěti jadernými státy světa. Mongolsko – pravděpodobně proto, protože se jednalo o snazší variantu zahrnující nutnost dohody s menším počtem stran – se rozhodlo vydat cestou trilaterální dohody s Ruskem a Čínou. V roce 2002 proto předložilo zástupcům sousedních zemí návrh základních bodů možné

trilaterální dohody týkající se jeho bezjaderného statusu. K následnému projednání mongolského návrhu došlo až v roce 2009 v Ženevě, kde se nejprve v březnu a poté i v září, sešly delegace jednotlivých zemí. Na konci druhé zmiňované schůzky předložila ruská a čínská strana Mongolsku dokumenty s otázkami a komentáři k předloženému návrhu trilaterální dohody. Kromě dodatečných otázek a komentářů vyjádřily obě strany názor, že je potřeba k jejich jednáním přizvat i zbylé tři jaderné státy, jelikož se domnívaly, že jakékoliv bezpečnostní záruky poskytnuté Mongolsku musí být akceptovány a garantovány všemi jadernými zeměmi, nejen Ruskem a Čínou. Rozhovory na toto téma pokračovaly v roce 2011 a 2012, již za účasti zástupců všech potřebných aktérů. K podpisu společné deklarace pěti jaderných států týkající se bezpečnostních záruk pro mongolský bezjaderný status došlo 17. září 2012 v sídle OSN (UN Nedatováno a).

3.3.3. Mongolsko a politika třetího souseda

Poslední strategií, kterou jsem v případě Mongolska identifikoval, je politika třetího souseda. Ta může být jednoduše pospána jako snaha o kultivaci přátelských vztahů s „virtuálními“ sousedy, kteří se díky geografickým danostem nenachází přímo za mongolskými hranicemi, a to s cílem vybalancovat drtivý vliv dvou sousedních států, Ruska a Číny (Dierkes 2016: 91). Jsem toho názoru, že tuto definici splňuje formulace jednoho z bodů v mongolské koncepci zahraniční politiky, která zní: „... *(druhý směr mongolské zahraniční politiky musí vést k) vytváření přátelských vztahů s vysoce vyspělými západními i východními zeměmi, jakými jsou například Spojené státy americké, Japonsko nebo Německo. Zároveň by měly být propagovány přátelské vztahy se zeměmi jako Indie, Jižní Korea, Thajsko, Singapur, Turecko, Dánsko, Nizozemsko, Finsko, Švédsko či Švýcarsko, které by měly podpořit ekonomický zájem těchto zemí investovat v Mongolsku*“ (IFSS – NSC Mongolia Nedatováno). Ačkoli není tento bod explicitně pojmenován například „kroky konané v rámci politiky třetího souseda“, myslím si, že svým obsahem přesně splňuje definici uvedenou výše. Z bodu je patrné, s jakými zeměmi se Mongolsko snaží udržovat přátelské a otevřené vztahy, které by měly v ideálním případě vést k většímu přísunu přímých zahraničních investic z těchto zemí, čímž by se efektivně snížila mongolská závislost na sousedních zemích – Rusku a Číně.

Další bod, který svou formulací rovněž splňuje definici politiky třetího souseda, říká, že: „...*(pátý směr mongolské zahraniční politiky by měl vést k) vytváření přátelských vztahů s bývalými socialistickými zeměmi a nově nezávislými státy. Při vytváření vztahů s těmito zeměmi by měl být využíván flexibilní přístup, který bude posilovat pozitivní odkaz spolupráce z minulých dob ... konkrétně bude kladen důraz na rozvoj vztahů s Polskem, Maďarskem a Českou republikou, tedy se zeměmi východní Evropy a poté i se zeměmi jako Kazachstán, Ukrajina, Bělorusko, Kyrgyzstán a Uzbekistán*“ (IFSS – NSC Mongolia Nedatováno).

Vzhledem k tomu, že jedna z možných definic, kterou uvádím výše, nespécifikuje oblast, ve které má být vliv sousedních zemí vybalancován, můžeme pozorovat stejně formulované body i v části koncepce mongolské zahraniční politiky, jež se zabývá ekonomickými vazbami na jiné státy. Příkladem takové formulace může být bod, který uvádí: „*Mongolsko by mělo při rozvoji ekonomických vztahů a kooperace s dalšími státy postupovat tak, aby zabránilo vzniku přílišné dependence na jakékoliv zemi...*“ (IFSS – NSC Mongolia Nedatováno). Ačkoli se nejedná o čistě zahraničně politickou, nýbrž ekonomickou rovinu, jsem názoru, že z takto formulovaného bodu lze vyčíst snahu o to vybudovat si takový systém vztahů, který by zabránil přílišné dependenci v ekonomické oblasti na jakékoliv zemi. Jinými slovy, tento bod lze interpretovat jako snahu o to mít co nejkomplexnější systém vztahů, který by „ulevil“ přílišné dependenci na té či oné sousední zemi.

Kromě zahraničně politické koncepce je možné pozorovat politiku třetího souseda i v Národní bezpečnostní koncepci Mongolska. Dokazuje to fráze: „*V souladu s politikou třetího souseda by mělo docházet k bilaterální a multilaterální kooperaci s vysoce vyspělými demokraciemi v politických, ekonomických, kulturních a humanitárních otázkách*“ (MFA Mongolia Nedatováno a). Ve stejném duchu je formulován i další bod: „...*(mělo by dojít k) rozvoji rozsáhlých kulturních vztahů s dalšími zeměmi, včetně zemí spadajících do politiky třetího souseda...*“ (MFA Mongolia Nedatováno a).

3.4. Shrnutí využívaných bezpečnostních strategií: Příklad Mongolska

Aby bylo možné lépe a přehledněji porovnat zjištění vyplývající z analytické části výše, shrnuji závěry provedené analýzy do tabulky č. 2 níže. Z provedené analýzy mongolského bezpečnostního prostředí vyplývá, že ve stanoveném časovém období od konce studené války po současnost, se Mongolsko prokazatelně rozhodlo využít některých strategií, které uvádím v teoretické části práce. Stejně tak z analýzy vychází najevo, že řadu strategií Mongolsko z různých důvodů vůbec nevyužívalo. Kromě jasně identifikovaných a neidentifikovaných strategií lze v případě Mongolska vyzorovat i situace, kdy k výkonu dané strategie došlo jen částečně či po omezenou dobu. Vzhledem ke specifičnosti mongolské situace z analýzy dále vyplývají i takové strategie, které odborná literatura nepovažuje za běžné či běžně využívané malými *landlocked* státy.

Jednou ze strategií, kterou popisuji v teoretické části a kterou Mongolsko prokazatelně využívá k zajištění vlastní bezpečnosti, je strategický *hedging*. Mongolsko a jeho zahraničně politické, resp. bezpečnostní kroky jasně splňují podstatu *hedgingu*. Kromě obecné definice strategického *hedgingu* je však možné pozorovat i kroky, které zapadají do definice jednoho z možných typů *hedgingu*. V mnou analyzovaném případě se jedná o ekonomický pragmatismus. Naopak, další typy (*indirect balancing*, *dominance denial*) jsem v případě Mongolska neidentifikoval.

Po prokazatelném využívání *hedgingu*, resp. jeho typů, se Mongolsko ve zkoumaném období rozhodlo využívat i další strategie, kterou prezentuji v teoretické části – politiku neutrality. Snahu o to být trvale neutrální zemí je možné pozorovat v mongolských strategických a jiných dokumentech či z projevů a prohlášení nejvyšších ústavních činitelů. Vzhledem k tomu, že Mongolsko od své snahy být trvale neutrální zemí po pěti letech upustilo, považuji tuto strategii za částečně uplatňovanou. Do stejné kategorie, jako výkon politiky neutrality, řadím i možnost tvorby aliancí, s čímž souvisí i výkon strategie *alliance shelter*. Ani jedna z možností není v případě Mongolska využívána v plném znění jejich definic, nicméně můžeme pozorovat určitou míru kooperace s některými bezpečnostními aliancemi (např. NATO a SCO). Nejedná se však o plnohodnotné členství, kterým by si Mongolsko chtělo zajistit svou bezpečnost. Po využívaných a částečně využívaných strategiích vyplývá z provedené analýzy i to, že

strategie jako podvolení se silnějším státu nebo aktivní odpor silnějším státu nebyly ve zkoumaném období Mongolskem využity, neboť pro jejich přijetí nevyvstala potřeba.

Během analýzy mongolského bezpečnostního prostředí jsem narazil i na strategie, které odborná literatura nepovažuje za běžné nástroje zajištění bezpečnosti malých *landlocked* států. Konkrétně se jedná o možnost 1) členství v *Non-Aligned Movement*, 2) možnost získání statusu bezjaderné zóny či 3) možnost praktikovat politiku třetího souseda. Všechny tři možnosti se mi v případě Mongolska podařilo prokazatelně identifikovat. V následující tabulce jsou v prvním sloupci uvedeny všechny strategie prezentované v teoretické části práce. Ve druhém sloupci je pak tentýž seznam, obohacený o tři bezpečnostní strategie odhalené analyzováním mongolského bezpečnostního prostředí. Červenou barvou jsou vyplněny buňky se strategiemi, které Mongolsko ve zvoleném období z různých důvodů nevyužívalo. Oranžovou barvou jsou vyplněny buňky se strategiemi, které Mongolsko využívalo alespoň částečně. Zelenou barvou jsou poté vyplněny ty buňky, které Mongolsko prokazatelně využívalo či stále ještě využívá.

Bezpečnostní strategie malých landlocked států: Teorie vs Realita (případ Mongolska)	
Možnosti	Realita
1.	Podvolit se silnějším
2.	Utvořit alianci/e
3.	Strategic hedging
a)	Nepřímé vyvažování (Indirect balancing)
b)	Odmítnutí dominance (Dominance denial)
c)	Ekonomický pragmatismus (Economic pragmatism)
d)	Zavazující vazby (Binding engagement)
e)	Omezené podvolení (Limited bandwagoning)
4.	Neutralita
5.	Alliance shelter
6.	XXX
7.	XXX
8.	XXX

Tabulka č. 2 – Srovnání možných strategií z teoretické části se zjištěním provedené analýzy bezpečnostního prostředí Mongolska¹⁸

¹⁸ Legenda => zelená barva = strategie využívána v plném rozsahu; oranžová barva = strategie využívána jen částečně; červená barva = strategie není využívána.

4. Závěr

V předkládané diplomové práci se zabývám teoretickými možnostmi, které odborná literatura poskytuje malým *landlocked* státům v otázce zajištění bezpečnosti a přežití v mezinárodním systému. Tyto možnosti následně zkoumám na konkrétním případu Mongolska, a to v období od konce studené války po současnost. Výsledkem mého bádání je zjištění, že Mongolsko využívalo/využívá pouze některé literaturou nabízené strategie. Dalším zjištěním je fakt, že některé strategie prezentované v teoretické části jsou Mongolskem využívány jen z části. V neposlední řadě analýzou odhaluji, že vzhledem k politicko-geografické realitě, ve které se nachází, Mongolsko využívá i takové strategie, které nejsou odbornou literaturou obecně doporučovány. O tom, proč tomu tak je, detailněji polemizuji v odstavcích níže.

Cílem mé diplomové práce bylo zodpovězení tří výzkumných otázek, jejichž smyslem bylo osvětlení zahraničně politického snažení Mongolska v mnou zkoumaném období, a to ve vztahu k jeho politicko-geografické poloze. Konkrétně se jednalo o otázky:

(1) Jakými kroky si chce Mongolsko zajistit bezpečí a přežití v současném mezinárodním systému?

(2) Jak dopadla snaha Mongolska o mezinárodní uznání neutrality a statutu bezjaderného zóny?

(3) Jak se vyvíjely vztahy Mongolska se sousedními zeměmi, tedy Ruskem a Čínou?

Všechny tři výzkumné otázky jsou v kontextu mnou zkoumaného případu relevantní. Po vypracování předkládané práce jsem dospěl k závěru, že se mi v jejím průběhu podařilo úspěšně zodpovědět každou z nich. Velký podíl na tomto úspěchu má správně zvolený postup vypracování předkládané práce. V její teoretické části jsem nejprve představil strategie, které odborná literatura nabízí malým *landlocked* státům, jako nástroje k zajištění bezpečnosti, resp. přežití v mezinárodním systému. Po představení relevantních teoretických možností jsem přesunul svou pozornost k analytické části, jejímž obsahem je detailní analýza mongolských strategických a

jiných dokumentů. V těchto dokumentech jsem postupně identifikovat prvky, které by splňovaly definice strategií představených v teoretické části.

Pokud upřu svou pozornost k výzkumným otázkám, musím konstatovat, že na první z nich, jež zní: „*Jakými kroky si chce Mongolsko zajistit bezpečí a přežití v současném mezinárodním systému?*“, se mi podařilo najít odpověď. Ta de facto vyplývá z obsahu celé 3. kapitoly, resp. z obsahu jejích podkapitol, a dále i z tabulky č. 2. Aby však na první výzkumnou otázku zazněla i explicitní odpověď, konstatuji, že Mongolsko se prokazatelně snažilo zajistit si bezpečí a přežití v mezinárodním systému skrze strategický *hedging* (včetně ekonomického pragmatismu dle Kuika), skrze politiku neutrality¹⁹, politiku třetího souseda, členství v Hnutí nezúčastněných zemí, skrze uznání za bezjadernou zónu, resp. za zemi s bezjaderným statusem, a dále i skrze tvorbu aliancí, *binding engagement*, *limited bandwagoning* (obě dle Kuika) a strategii *alliance shelter*. Poslední čtyři zmiňované strategie Mongolsko využívá či využívalo jen částečně.

Stejně úspěšně ve své práci přináším odpověď i na druhou výzkumnou otázkou, která zní: „*Jak dopadla snaha Mongolska o mezinárodní uznání neutrality a statutu bezjaderného zóny?*“ Konkrétní odpověď lze identifikovat v obsahu podkapitol 3.2.3 a 3.3.2, nicméně, aby odpověď opět nabyla explicitní podoby, konstatuji, že snaha Mongolska o mezinárodní uznání neutrality dopadla neúspěšně a snaha Mongolska o mezinárodní uznání statusu bezjaderné zóny dopadla úspěšně. O důvodech úspěchu, resp. neúspěchu těchto snah rovněž polemizují níže.

V neposlední řadě v předkládané práci nacházím odpověď rovněž i na poslední výzkumnou otázku, která zní: „*Jak se vyvíjely vztahy Mongolska se sousedními zeměmi, tedy Ruskem a Čínou?*“ Na tuto otázku přináší odpověď podkapitoly 3.2.1. až 3.2.3., v nichž uvádím, že vztahy mezi Mongolskem a jeho sousedními zeměmi se postupem času ochlazovaly. Ve zmíněných podkapitolách podkládám své zjištění citacemi z Národní

¹⁹ Ačkoli v mnou zkoumaném období nikdy nedošlo k mezinárodnímu uznání mongolského trvale neutrálního statusu, mezi roky 2015 a 2020 se mi podařilo prokazatelně identifikovat snahy mongolské politické reprezentace o prosazení zmiňovaného statusu. I když nebyla tato strategie dotažena do úspěšného konce, Mongolsko se snažilo zajistit si touto cestou bezpečí a přežití v mezinárodním systému.

bezpečnostní strategie Mongolska z roku 1994 a z aktualizované verze téhož dokumentu z roku 2010, které jsou ve výrazném kontrastu. Aby, stejně jako u otázek výše, zazněla jasná explicitní odpověď, konstatuji, že vztahy Mongolska se sousedními zeměmi se v mnou zkoumaném období postupem času zhoršovaly, resp. Mongolsko se postupem času odklánělo od otevřeného a přátelského postoje vůči sousedním státům.

Vzhledem ke zjištění této práce se otevírá prostor pro debatu, jejímž předmětem může být celá řada vyvstávajících otázek. Přirozeně se mohou nabízet otázky, jako např.: proč mongolská snaha o mezinárodní uznání neutrality skončila neúspěchem? Proč došlo ke zhoršení vztahů Mongolska s jeho sousedními zeměmi? Proč Mongolsko nepodniklo kroky vedoucí k plnohodnotnému členství v některé z bezpečnostních aliancí? Proč Mongolsko nesplňuje podmínky *indirect balancing* a *dominance denial* (obě dle Kuika)? Myslím si, že na všechny tyto otázky existují odpovědi, které přímo vyplývají z politicko-geografického, historického a jiného kontextu Mongolska.

Na základě analýzy obsahu klíčových mongolských státních dokumentů se domnívám, že Mongolsko ve své zahraniční politice přijímalo a přijímá všechny dostupné kroky k zajištění jeho přežití. Mou domněnku podporují zjištění, ke kterým jsem se v předkládané práci dopracoval. Na základě posbírané a analyzované evidence v textu dokládám, že Mongolsko podniká řadu strategií jen částečně. Právě to ilustruje ohromnou snahu a odhodlanost Mongolska zajistit si bezpečnost všemi možnými způsoby. Jinak řečeno – Mongolsko, podle mého názoru, má dostatečně zajištěné vlastní přežití v současném mezinárodním systému, a to díky praktikování strategického *hedgingu* (včetně ekonomického pragmatismu), politiky neutrality, politiky třetího souseda nebo díky členství v Hnutí nezúčastněných zemí či statusu bezjaderné zóny. Jenže Mongolsku tyto kroky a strategie nestačí. Jeho cílem je udělat pro své přežití absolutní maximum, a proto, jak zjišťuji, můžeme pozorovat, jak Mongolsko nad rámec již přijímaných strategií částečně vykonává i *binding engagement*, *limited bandwagoning* (obě dle Kuika) či *alliance shelter* strategii nebo částečnou tvorbu aliancí (pouze na úrovni udržování vztahů, nikoli členství).

Během studia odborné a jiné literatury pro potřeby vypracování předkládané práce jsem nabyt dojmu, že Mongolsko je ve svých snahách o zajištění vlastní

bezpečnosti poháněno výrazným strachem a obavami. Strach a obavy Mongolsku způsobuje jeho historická zkušenost a zároveň realita současného mezinárodního systému. Kroky přijímané v rámci mongolské zahraniční politiky ve mně vzbuzují dojem, že Mongolsko je ochotno udělat všechno pro to, aby se již nikdy nedostalo zpět do sféry vlivu Ruska a Číny. I proto, podle mého názoru, přijímá nadbytečné množství opatření, které mu mají zajistit právě to. Zároveň je zřejmé, že Mongolsko své kroky nevidí jako nadbytečné, ale jako nutné. Všechny kroky, které činí s cílem zajistit si vlastní bezpečnost, vykonává do takové míry, do které mu to jeho sousedé „dovolí“. Pozorovat to můžeme na přístupu k NATO. Mongolsko se zcela určitě nikdy nestane členskou zemí Aliance, a i když to mongolská administrativa musí vědět, s Aliancí přesto spolupracuje. Dělá totiž všechny kroky, které jeho sousedům výrazněji nevadí. Tato logika mi připomíná logiku legálnosti a nelegálnosti ve smyslu „co zákon nezakazuje, to je dovoleno“. Myslím si, že Mongolsko ve své zahraniční politice jedná podle stejné logiky, akorát s tím rozdílem, že v jeho případě se jedná situaci „co nám sousedé nezakazují, to budeme dělat“. Stejně tak nabývám dojmu, že možná jedinou výhodou Mongolska je fakt, že jak Rusku, tak Číně skutečně vyhovuje geografická realita v regionu, která mezi ně staví právě Mongolsko. Pokud by z ruského pohledu nebyla za Mongolskem Čína, resp. pokud by z čínského pohledu nebylo za Mongolskem Rusko, možná bychom registrovali větší ambice té či oné strany Mongolsko pohltnout a rozšířit své území. Vzhledem k tomu, že za Mongolskem ale ve skutečnosti leží jak Rusko, tak Čína, ani jedna z těchto zemí nechce danou situaci měnit.

Z takto vnímané situace mohou vyplývat jasné odpovědi na otázky, jako například proč Mongolsko nepodniklo kroky vedoucí k plnohodnotnému členství v některé z bezpečnostních aliancí? Proč Mongolsko nesplňuje podmínky *indirect balancing* a *dominance denial* (obě dle Kuika)? Jednoduše řečeno, Mongolsko se nemůže stát členem žádné bezpečnostní aliance. Jednak to není v souladu s jeho zahraniční politikou, a jednak by to s sebou pravděpodobně přineslo zdrcující ekonomické důsledky. Jelikož Mongolsko je *landlocked* státem, jeho veškerý export a import musí procházet skrze území sousedních států. Je naprosto možné domnívat se, že v případě mongolského členství v NATO, by se Mongolsko ocitlo pod faktickou blokadou. V neposlední řadě, mongolské členství v NATO je nereálné i z čistě

logistických důvodů (přesun techniky na jeho území, rozmístění aliančních vojáků atd.). Nejen proto se naděje na mongolské členství v NATO zcela nepochybně blíží nule. Stejně nemožné je pro Mongolsko plnit podstatu *indirect balancingu* a *dominance denial* (obě dle Kuika). Realita je taková, že na ani jednu z těchto strategií Mongolsko zkrátka nemá zdroje (ať už lidské, finanční, technologické a jiné).

Polemizovat o důvodech mongolského (ne)členství v některé z bezpečnostních aliancí či o důvodech nepraktikování *indirect balancingu* a *dominance denial*, bylo poměrně jednoduché. Vyložit si však důvody neúspěchu mongolské neutrality či důvody zhoršení mongolských vztahů s jeho sousedy, může být komplikovanější. Jelikož se skutečně domnívám, že Rusku a Číně vyhovuje role nárazníku, kterou Mongolsko mezi těmito zeměmi plní, nevidím příliš důvodů, proč by tyto země měly zastávat k otázce mongolské trvalé neutrality tak vlašný postoj, jaký zastávaly v době, kdy tato otázka byla aktuální. Je možné domnívat se, že ani jedna ze zemí nestála o to postavit mezi sebe pomyslnou hráz, která by mezi nimi přijetím trvale neutrálního statusu Mongolska efektivně vyrostla. Mongolsko sice je dle možností, které jsou mu dostupné, bezpečnostně zajištěno, nicméně přijetí jeho trvale neutrálního statusu, který má jasnou oporu v mezinárodním právu, bychom mohli považovat za „definitivní“ řešení. Lze se tedy domnívat, že ani Rusko, ani Čína neměly zájem na tom vyřešit „mongolskou otázku“ tímto „definitivním“ způsobem. Celá situace pak nutně působí jako neochota zmíněných zemí učinit z Mongolska trvale neutrální stát, protože by tímto krokem byla vytvořena překážka, která by mohla někdy v budoucnu omezovat jejich mocenské ambice. Další možností je, že obě země dospěly k závěru, že Mongolsko si vystačí s mezinárodně garantovaným bezjaderným statutem, členstvím v Hnutí nezúčastněných zemí a s dalšími kroky. Tuto variantu však osobně nepovažuji za pravděpodobnou.

Jako poslední vyvstává otázka, proč došlo ke zhoršení vztahů Mongolska s jeho sousedními zeměmi? Osobně se domnívám, že vztahy Mongolska a jeho sousedů doznaly změn zejména kvůli jejich agresivním krokům. V některých částech textu této práce prezentuji domněnku, že některé kroky Ruska a Číny mohly či mohou v Mongolsku vzbuzovat obavy. Mám za to, že pokud tomu tak je, jedná se o pochopitelnou reakci. Vzhledem ke své poloze musí být pro Mongolsko velice skličující

pozorovat, jak Rusko opakovaně porušuje mezinárodní právo a suverenitu jiných zemí. Anektování Krymu, zahájení plnohodnotné ofenzivní války proti Ukrajině, během které se navíc nejednou stala terčem ruské palby energetická infrastruktura, nemocnice, školy či civilní obyvatelstvo. To vše musí v Mongolsku zasévat strach hned z několika důvodů. Pro Mongolsko by bylo obdobné ruské běsnění na jeho území o to horší, neboť by se mu, domnívám se, nedostalo takové pomoci, jako Ukrajině. Důvodů pro to pozoruji hned několik. Prvním z nich je mongolská odlehlost. Ukrajině se dostává ohromné pomoci mimo jiné i proto, neboť je zemí Evropy. Kvůli tomu Evropa a její spojenci pocítují z války na Ukrajině určité obavy. Troufám si tvrdit, že pokud by Rusko obdobným způsobem vpadlo do Mongolska, evropské země a jejich představitelé by tyto obavy a pocit ohrožení neměly. Dalším faktorem je to, že jakákoliv pomoc Mongolsku by se pravděpodobně ani nestihla vyjednat, natož odeslat a převzít, neboť vzhledem ke kontextu mongolské situace (geografie, stav jeho armády atd.), by se s největší pravděpodobností jednalo o velice rychlou ruskou operaci. Netroufám si odhadovat, zdali by mongolská veřejnost či mongolská vládnoucí elita sdílela stejné domněnky, které uvádím výše, nicméně z analyzovaných strategických a jiných mongolských dokumentů lze prokazatelně vyčíst změnu postoje vůči sousedním zemí. Osobně proto zastávám názor, že k tomuto ochlazení vzájemných vztahů došlo právě v kontextu agresivních kroků či rétoriky obou sousedních zemí.

Na úplný závěr je nutné konstatovat, že v otázkách zajištění bezpečnosti, resp. přežití, Mongolsku nelze nic vytknout. Z předkládané práce vyplývá, že Mongolsko skutečně dělá vše proto, aby si zajistilo své přežití. Vzhledem k tomu nevidím žádná možná doporučení, které by za této situace bylo možné Mongolsku poskytnout.

Seznam použité literatury

- Alam, Muhammad Badiul (1977). The Concept of Non-Alignment: A Critical Analysis. *World Affairs* 140 (2), s. 166–185.
- Arnold, Hugh M. – Bilskie, Julia S. (2002). An Examination of the Political And Economic Transition of Mongolia Since the Collapse of the Soviet Union. *Journal of Third World Studies* 19 (2), s. 205–218.
- Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol. (2011). *Panregiony ve 21. století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- CIA (2024). Mongolia. *The World Factbook*. 20. 2. 2024 (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mongolia/#geography>, 29. 2. 2024).
- Constitution of Mongolia (2001). *Mongolia's Constitution of 1992 with Amendments through 2001* (https://www.constituteproject.org/constitution/Mongolia_2001.pdf?lang=en, 10. 4. 2024).
- ČT24 (2022). NATO posiluje své východní křídlo, rozmístilo nové jednotky na Slovensku. *ČT24*. 26. 10. 2022 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/nato-posiluje-sve-vychodni-kridlo-rozmistilo-nove-jednotky-na-slovensku-14093>, 29. 2. 2024).
- Damba, Ganbat (2015). Chapter 10 Security and Defense Environment of Mongolia in 2015. *National Institute for Defense Studies*, s. 113–120.
- Dashnyam, Altantuya (2018). Small States' Security And Foreign Policy: A Case Study Of Mongolian Permanent Neutral Status. *Political Science, International Relations and Sociology* 37, s. 105–119.
- Dempsey, Caitlin (2017). Landlocked countries. *Geography Realm*. 11. 7. 2017 (<https://www.geographyrealm.com/landlocked-countries/>, 29. 2. 2024).
- Dierkes, Julian (2016). Mongolia in 2015. *Asian Survey* 56 (1), s. 87–92.

DMD (Discover Mongolia and Development) (2020). *Mongolia on World map* 5. 5. 2020 (<https://dmd-mongolie.com/en/2017/09/30/is-mongolia-a-country-in-east-asia-or-central-asia/mongolia-on-world-map/>, 29. 4. 2024).

Dyvik, Einar H. (2024). Length of longest international land borders worldwide. *Statista*. 2. 2. 2024 (<https://www.statista.com/statistics/1103985/border-length-between-countries/>, 1. 3. 2024).

ECHO24.cz (2022). Putin přirovnal situaci na východě Ukrajiny ke „genocidě“. Moskva podle něj chce „diplomatické řešení“. *ECHO24* 15. 2. 2022 (<https://echo24.cz/a/SFtde/putin-prirovnal-situaci-na-vychode-ukrajiny-ke-genocide-moskva-podle-nej-chce-diplomaticke-reseni>, 10. 4. 2024).

Ginsburg, Tom (1995). Political Reform in Mongolia: Between Russia and China. *Asian Survey* 35 (5), s. 459–471.

Graceffo, Antonio (2024). How the Mongolians punch above their weight in military diplomacy. *Intellinews*. 8. 2. 2024 (<https://www.intellinews.com/how-the-mongolians-punch-above-their-weight-in-military-diplomacy-311646/>, 29. 2. 2024).

Hlaváček, Pavel – Šanc, David (2022). Mongolian Hedging Strategy. *Journal of Asian Security and International Affairs* 9 (2), s. 318–346.

ICANW (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) (Nedatováno). *It's time to end nuclear weapons*. (<https://www.icanw.org/>, 1. 3. 2024).

IFSS – NSC Mongolia (Institute for Security Studies – National Security Council of Mongolia) (Nedatováno). *Concept of Mongolia's Foreign Policy* (https://en.iss.gov.mn/?page_id=70, 10. 4. 2024).

Inter-Parliamentary Union (Nedatováno a). *Mongolia Parliamentary Chamber: Ulsyn Ikh Khural – Elections Held in 1996* (http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2219_96.htm 10. 4. 2024)

Inter-Parliamentary Union (Nedatováno b). *Mongolia Parliamentary Chamber: Ulsyn Ikh Khural – Elections Held in 2000* (http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2219_00.htm 10. 4. 2024)

Inter-Parliamentary Union (Nedatováno c). *Mongolia Parliamentary Chamber: Ulsyn Ikh Khural – Elections Held in 2004* (http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2219_04.htm, 10. 4. 2024)

Inter-Parliamentary Union (Nedatováno c). *Mongolia Parliamentary Chamber: Ulsyn Ikh Khural – Elections Held in 2004* (http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2219_04.htm, 10. 4. 2024)

Inter-Parliamentary Union (Nedatováno d). *Mongolia Ulsiin Ih Hural – Elections in 2012* (http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2219_12.htm, 10. 4. 2024)

Jang, Jaehyuk – Kim, Kisun (2023). Mongolia becoming a permanent neutral nation? Focusing on the debate and challenges of permanent neutral nation policy. *The Pacific Review* 37 (2), s. 504–532.

Kameke, Leander von (2024). Population density of Mongolia from 2012 to 2021. *Statista*. 28. 2. 2024 (https://www.statista.com/statistics/778499/mongolia-population-density/?fbclid=IwAR36f_ifwOe7T3vIDTUh-ZC-iTF8Cft5I_nzx4szQDbXDXZBKyaAhAcWAsBo, 1. 3. 2024).

Lkhaajav, Bolor (2017). Mongolia's Modernizing Military. *The Diplomat*. 27. 12. 2017 (<https://thediplomat.com/2017/12/mongolias-modernizing-military/?fbclid=IwAR0syn8KxdJSgOBKN5bi3uwC-mTqM5OAhKZPBdyROBIJTupVHZVHIVynNvc>, 29. 2. 2024).

Lkhaajav, Bolor (2022a). How Is Mongolia Responding to the Russia-Ukraine War? *The Diplomat* 7. 3. 2022 (<https://thediplomat.com/2022/03/how-is-mongolia-responding-to-the-russia-ukraine-war/>, 10. 4. 2024).

Lkhaajav, Bolor (2022b). Why Mongolia Is Steering Clear of Full Membership in the SCO. *The Diplomat*. 29. 9. 2022 (<https://thediplomat.com/2022/09/why-mongolia-is-steering-clear-of-full-membership-in-the-sco/>, 10. 4. 2024).

Mendee, Jargalsaikhan – Soyolgerel, Nyamjav (2022). Mongolia's New Foreign Policy Strategy: A Balancing Act With Central And Northeast Asia. *Freidrich-Ebert Stiftung Mongolia*, s. 1–14.

MFA Mongolia (Ministry Of Foreign Affairs Of Mongolia) (Nedatováno a). *National Security Concept Of Mongolia* (<https://mfa.gov.mn/en/documentation/55280/>, 10. 4. 2024).

MFA Mongolia (Nedatováno b). *Public Diplomacy and Cultural Cooperation* (https://mfa.gov.mn/en/public_diplomacy/56460/, 10. 4. 2024).

Mongolian National News Agency (2015). *President declares Mongolia's neutrality* 30. 9. 2015 (<https://montsame.mn/en/read/120547>, 10. 4. 2024).

MZV ČR (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky) (Nedatováno). *Základní informace o ČR* (https://www.mzv.cz/bratislava/cz/cr_a_eu/zakladni_informace_o_cr/index.html, 29. 2. 2024).

Narangoa, Li (2009). Mongolia and Preventive Diplomacy: Haunted by History and Becoming Cosmopolitan. *Asian Survey* 49 (2), s. 358–379.

NATO (2022). *Relations with Mongolia* 24. 5. 2022 (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_85297.htm, 10. 4. 2024).

Nyamtseren, Tsogtgerel (2024). Mongolia as the northeast asian single-state nuclear-weapon-free zone. *Institute for Security Studies – National Security Council of Mongolia* 6. 4. 2024 (<https://en.iss.gov.mn/?p=1516>, 10. 4. 2024).

O'Neill, Aaron (2023). The 30 largest countries in the world by total area. *Statista*. 2. 2. 2024 (<https://www.statista.com/statistics/262955/largest-countries-in-the-world/>, 27. 10. 2023).

Oyunsuren, Damdinsuren (2014). Mongolia's uneasy path to development. *World Affairs* 29 (2), s. 33–41.

PMoM UN (Permanent Mission of Mongolia to the United Nations) (2015). *Mongolia – Neutrality* 10. 9. 2015 (<https://www.un.int/mongolia/news/mongolia-neutrality>, 10. 4. 2024).

SCO (The Shanghai cooperation organisation) (Nedatováno). *Observer State Mongolia* (<https://eng.sectSCO.org/>, 10. 4. 2024).

Serebrennikov, Ivan I. (1931). A Soviet Satellite: Outer Mongolia Today. *Foreign Affairs* 9 (3), s. 510–515.

The World Bank (Nedatováno). *Population, total – Mongolia*. (<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=MN&fbclid=IwAR00xEwLLiX08ewkDJIBO4uz0SMONMu7eprd6PdcRtntCgAjtBpJ6WhteLw>, 29. 2. 2024).

UN (Nedatováno b). *Overview of Nuclear-Weapon-Free Zones* (<https://www.un.org/nwFz/content/overview-nuclear-weapon-free-zones>, 10. 4. 2024).

UN (United Nations) (Nedatováno a). *Mongolia's nuclear-weapon-free status* (<https://www.un.org/nwFz/content/mongolias-nuclear-weapon-free-status>, 10. 4. 2024).

Vaicekauskaitė, Živilė Marija (2017). Security Strategies of Small States in a Changing World. *Journal on Baltic Security* 3 (2), s. 7–15.

WorldData (Nedatováno). *China* (<https://www.worlddata.info/asia/china/index.php>, 27. 10. 2023).

Resumé

The end of the Cold War was a real historical breaking point. With the collapse of the Soviet Union, many post-soviet countries had to figure out some basic aspects of their statehood, for example, how to ensure their sovereignty and security. In this diploma thesis, the main focus is placed on one country in particular, which was not one of the many soviet republics, but it was still closely tied with the Soviet Union in many areas. The country in question is Mongolia.

The main goal of this diploma thesis was to find out how Mongolia has ensured its security and independence since the end of the Cold War. I did so by comparing selected basic strategies that scholars offer to small landlocked countries like Mongolia that are trying to ensure their security and independence with the content of Mongolian strategic security and policy documents. By doing so, I found out that Mongolia had pursued or is still pursuing some of the strategies offered by scholars, in particular strategic hedging and a policy of neutrality. On the other hand, I found out that Mongolia can't use some of those strategies, or it can't use them to their full capacity. Those strategies include, for example, bandwagoning, indirect balancing, dominance denial or joining an alliance, binding engagement and more. On top of that, I found out that because of a very specific geographical, historical, and other context, Mongolia has been using some strategies that are pretty much unique just for its case. Those strategies include, for example, pursuing a third neighbor policy or having a Nuclear-Weapon-Free status.